

Het turfschip van Breda

P. De Leeuw T.L.N.

HET TURFSCHIP VAN BREDA

P. DE ZEEUW J.Gzn.

HET TURFSCHIP VAN BREDA

Met illustraties van H. Prahl

DERDE DRUK

UITGEVERIJ G. F. CALLENBACH bv - NIJKERK

ISBN 90 266 4315 2

1. JAAP BEMOEIT ZICH MET EEN RUZIE DIE HEM NIET AANGAAT

Met de bijl op een blokje hout luistert Jaap gespannen naar de geluiden die zijn oor opvangt.

„Dat is mis hiernaast,” mompelt hij. „Dirk heeft zeker ruzie gekregen met een Spanjool. Maar kom, ik werk door.”

Lustig klooft hij het hout weer. De mand is al bijna vol. Maar dat moet ook. Het is een koude middag in het begin van januari¹. Er zit sneeuw in de lucht. Nu en dan dwarrelen er al enkele vlokjes naar beneden. Als moeder straks thuiskomt, moet er een vuurtje zijn. Zij zal wel door en door koud zijn.

Dieuwertje Jansdr. heeft het niet zo best getroffen in de wereld. Toen ze met Chris Moret trouwde, leek alles zo mooi. Chris was een flinke vent, die hard werkte en goed verdiende. Nog maar twee jaar waren ze getrouwd toen Chris al stierf. Ze hadden een jongetje van een jaar oud: Jaap. En al die jaren heeft ze voor hen beiden het brood moeten verdienen. Ze gaat bij andere mensen wassen en werken en zo komt ze er. O, ze verlangt naar de tijd dat Jaap oud genoeg zal zijn om te werken. Dan zal ze het wat gemakkelijker krijgen. De jongen doet nu al voor zijn moeder wat hij kan. Hij hakt hout, hij kookt zelfs de pot en doet de kamer, zodat moeder als ze doodvermoeid thuiskomt, er haar gemak van kan nemen. 't Is erg koud vandaag. Maar Jaap zal zorgen dat er straks hout genoeg is om een flink vuur te onderhouden. Dan kan moeder zich lekker warmen en uitrusten van de zware dag.

De bijl gaat weer op en neer. En rondom het hakblok liggen de stukken hout, die Jaap nu en dan in de mand gooit.

¹ 1590.

Opeens laat de jongen van schrik de bijl vallen. Ja, hij heeft zich niet vergist. Heel duidelijk hoorde hij schreeuwen: „Alto, o yo tiro!”²

Het schijnt daar menens te worden met die ruzie. Och, er is bij Dirk Kruisemunt heel vaak ruzie. Dat brengt z'n vak mee. Dirk is baardschrapper en haarsnijder. Hij heeft veel Spanjaarden tot klant en die heren zijn nogal driftig uitgevallen. Als ze slecht gemutst zijn, schelden ze vaak op Holland en op prins Maurits. Dat laat Dirk gewoonlijk niet op zich zitten. Daarvoor is hij een te goed vaderlander. In zijn scheerwinkel mag er geen kwaad woord vallen over de prins.

Dirk woont al enkele jaren naast Dieuwertje Jansdr. Hij is een kerel van even in de dertig en ongetrouwd. Daarom houdt Dieuwertje zijn huis schoon. Ze kookt voor hem en ze houdt zijn kleren bij. Het is fijn, vlak naast de deur zo'n goed werkhuis te hebben. En Dirk is een goeie vent; hij betaalt best. Jaap is bij Dirk Kruisemunt kind in huis, dat spreekt vanzelf. Hij doet vaak boodschappen voor de barbier en de laatste tijd mag hij ook al eens een klant inzepen als Dirk het heel druk heeft.

Jaap is geschrokken van die uitroep. Hij verstaat genoeg Spaans om te begrijpen wat die kerel riep. De jongen is ervan geschrokken. Stel je voor dat die Spanjaard werkelijk eens op Dirk zou schieten. Maar wacht eens, dan is Jaap er toch zeker ook nog? Dirk kan op hem rekenen, dat weet hij wel.

Wel zeker, hij zal zich door zo'n Spanjool z'n beste buurman Kruisemunt dood laten schieten!

Als er weer een paar vloeken knetteren, heeft Jaap zijn besluit genomen: hij moet erheen! Hij gooit de bijl aan de kant en snelt het plaatsje achter moeders huis af, het smalle steegje door, naar de straat. Linksom staat hij voor Dirks scheerwinkel. Hij duwt de deur open en stapt brutaalweg naar binnen. Er zitten daar nogal wat mensen. Ze wachten allen tot ze aan de beurt zijn. In de scheerstool zit een boer. Z'n gezicht is half geschoren, de andere helft zit nog in de zeep. Jaap ziet op de schone wang verscheidene rode vlekjes. Blijkbaar is Dirks hand door de ruzie niet zo heel vast en

² Halt, of ik schiet.

heeft hij de boer al enkele malen een schrapje in z'n huid gegeven. De meeste klanten zijn mensen uit Breda, ziet Jaap. Er zijn maar twee Spanjaarden. Eén van hen is een abanderado¹. Hij staat dicht bij de deur en hij is blijkbaar de man die ruzie maakt. Juist als Jaap binnenkomt, begint de Spanjaard weer op te pijpen.

Niet alles wat hij zegt, kan Jaap verstaan, maar zóveel begrijpt hij er wel van, dat de Spanjaard voorrang wil hebben. Wat denkt die Hollandse baardschraper wel! Meent hij dat hij een vaandrig van de koning van Spanje maar kan laten wachten? Zo, dat heeft hij dan vierkant mis. En weer knetteren zijn woorden over het hoofd van de barbier en eist hij dat deze hem eerst zal helpen. Zijn haar moet geknipt worden en wel heel vlug!

Maar heel kalm legt Dirk hem uit dat dit niet kan. Ieder wordt op zijn beurt geholpen. Dat is de manier in Holland en daar moet deze Spanjaard zich ook aan houden.

Maar dat wil hij juist niet. En nu begint hij weer te razen op prins Maurits.

Dirk houdt op met scheren. Hij staat nu met het mes boven de keel van de boer die hij onderhanden heeft. Het is aan het gezicht van de boer te zien dat hij zich bang maakt. Als de barbier zich nog meer opwindt, zou het best kunnen gebeuren dat het mes door zijn hals gaat en daar heeft hij nu geen sikkepit zin in. Met een benauwd gezicht wurmt hij zich uit de scheerstoel en voor de helft geschoren en voor de helft ingezeept rent hij de scheerwinkel uit. „Ho ho!” roept Dirk, „je bent nog niet klaar, Teunis-buur!”

Maar Teunis heeft de deur bereikt en terwijl hij die opent, kijkt hij nog eens om en roept: „Voor vandaag is 't genoeg, morgen kun je de rest doen!”

Weg is Teunisbuur.

Maar dit vertrek van de bange boer veroorzaakt juist het ongeluk. De vaandrig ziet de scheerstoel leeg en schiet er snel op af. Hij wil plaatsnemen vóór de volgende man de kans krijgt en dan is het een knappe kerel die hem weer uit de stoel krijgt. Maar de Spanjaard heeft geen erg gehad in Jaap Moret. Die is er ook nog! Jaap meent niet anders of de Spanjaard wil zijn buurman te lijf. En dat

¹ Vaandrig.

zal niet gebeuren. Daarvoor zal Jaap handig een stokje steken. Vliegensvlug steekt Jaap zijn been uit en de Spanjaard tuimelt zo lang als hij is op de grond.

De vaandrig maakt een geduchte smak en kreunt van pijn. Dirk smijt z'n mes op tafel en valt op de Spanjaard aan. Hij meent nu ook dat deze hem heeft willen molesteren. Maar de andere Spanjaard schiet zijn vriend te hulp. Hij staat echter tegenover een overmacht, want nu komen de andere klanten ook in beweging. Zij kiezen de partij van de barbier en weldra rolt er een kluwen van mensen over de vloer. Er wordt geslagen en getrapt, geschreeuwd en geraasd. De Spanjaard helpt zijn vriend zo goed hij kan, maar hij ziet al gauw dat hij het onderspit zal moeten delven. Dat maakt

hem woedend en als hij ziet dat Jaap ook deelneemt aan het gevecht, vliegt hij op de jongen af.

„Maldito demonio!”¹, brult hij, terwijl hij Jaap in de kraag vat. „Jij bent de oorzaak van de hele geschiedenis.”

Nu krijgt Jaap het vreselijk benauwd.

Hij trekt en rukt wat hij kan, maar de Spanjool heeft hem zó stevig te pakken, dat er geen loskomen mogelijk is.

Gelukkig komt een van de klanten toelopen. Hij geeft de Spanjaard een behoorlijke oorvijs en van schrik laat deze één ogenblik los.

Van die gelegenheid maakt de jongen vliegensvlug gebruik. Hij gooit de deur van de scheerwinkel open en rent naar buiten. 't Is zijn bedoeling het steegje van moeders huis in te vluchten, maar dat is onmogelijk, want hij hoort, dat de Spanjaard hem achterna komt. Daarom rent hij de straat in en hij hoopt door hard lopen nog aan de greep van zijn vijand te zullen ontkomen.

Intussen wordt het gevecht in de scheerwinkel onverminderd voortgezet. De vaandrig, die zich eerst als een woedende beer heeft verzet, is hiermee nu opgehouden. De overmacht is te groot. Tegen al deze kerels kan hij niets beginnen. Zodra de mannen bemerken dat de Spanjaard zich niet meer verdedigt, kijken ze elkaar eens aan.

„Ik denk dat we hem flink zijn portie hebben gegeven,” zegt er een.

„Misschien wel te veel, jongens,” meent Dirk.

„Kijk eens, de vent is bewusteloos. Wat moeten we nu met hem beginnen?”

„Je bent toch niet bang, Kruisemunt?”

„Bang is het woord niet,” zegt Dirk, „maar jullie begrijpen toch wel, dat dit muisje een staartje zal hebben! Z'n kameraad was erbij en geloof maar dat die een verhaal zal ophangen tegen de commandant!”

„Kom kom, die oude Lanza Vecchia is ook zo'n brave niet en zijn zoon Paolo nog minder.”

„Weet ik wel, maar wat helpt me dat? Hij is de commandant en de Spanjaarden zijn nu eenmaal de baas in Breda.”

¹ Lelijke duivel.

„Ja, helaas wel, maar wat dacht jij dan, Dirk?”

„Dat ik er wel eens lelijk mee in moeilijkheden kan komen, wat anders?”

„In elk geval kunnen wij getuigen dat die vaandrig begonnen is. Hij wilde voorrang hebben en hij heeft op de prins gescholden!”

„Och, wat zal me dat helpen? De prins is immers hun vijand. De vaandrig zal erom geprezen worden, geloof dat maar.”

„Best mogelijk. In elk geval kunnen we de kerel hier niet laten liggen, Dirk. Het lijkt me het beste dat we hem buiten neerleggen. In de kou zal hij gauw genoeg weer bij kennis komen en dan druipt hij wel af.”

Dit lijkt ook Dirk een verstandige raad en met vereende krachten wordt de bewusteloze vaandrig naar buiten gebracht.

Het werk in de scheerwinkel wordt nu weer voortgezet. Dirks hand is niet zo vast als anders en menige klant krijgt een schram over zijn gezicht, die hij geducht voelt.

Als de eerste klaar is en weggaat, ligt de vaandrig er nog en als Dirk een uur later met de laatste bezig is, worden er plotseling buiten voetstappen gehoord. Aan het dreunen is het te merken dat het soldaten zijn die daar naderen. Er worden Spaanse uitroepen gehoord. Verontwaardigde kreten dringen tot de scheerwinkel door en kort daarop wordt de deur opengegooid en een barse stem vraagt wie hier de barbarillo¹ is.

Dit is eigenlijk een overbodige vraag, want er zijn maar twee mensen aanwezig: één in de scheerstool en één ernaast. Zonder veel omhaal van woorden wordt Dirk mee naar buiten genomen. Men wijst hem op de vaandrig en vraagt wie deze man in zo'n toestand heeft gebracht.

Nu doet Kruisemunt zijn verhaal en de klant helpt hem daarbij zo goed hij kan. Maar al hun redeneren baat geen zier. De Spanjaarden geloven niets van het verhaal, dat is duidelijk op hun gezichten te lezen. Ze beduiden Dirk dat hij mee moet, naar de commandant. Nog even kijkt Dirk links of rechts en overweegt hij of er een mogelijkheid is om te ontvluchten, maar die mogelijkheid is er niet, dat ziet hij duidelijk. Enkele soldaten dragen de vaandrig

¹ Barbier.

en de anderen nemen Dirk tussen zich in en brengen hem op. De laatste klant sluit de deur van Dirks scheerwinkel en gaat dan met een bezwaard hart naar huis. Dat ziet er voor de barbier niet best uit. Als die vaandrig nu maar gauw beter wordt, loopt het misschien nog met een sisser af.

Door de schemer van de snel vallende avond wordt Dirk naar het torenhok gebracht. 't Is nu te laat, morgen zal hij verhoord worden. Dirk brengt geen prettige nacht door in het hok. 't Is er koud en de brits waarop hij moet slapen, is hard. Hij heeft slechts één deken en die is dun. Van slapen komt niet veel. Aldoor ligt Dirk erover te denken hoe hij zich hier uit moet redden. Jammer eigenlijk dat die Jaap zich ermee heeft bemoeid. Och, de jongen bedoelde het best, maar hij was toch de oorzaak van alles. Als hij z'n been niet had uitgestoken, was de vaandrig niet gevallen en misschien was er dan niets gebeurd. Maar nu zit hij lelijk in de klem. In zijn narigheid bidt hij tot God. Hij weet dat alleen de Here hem redden kan uit de nood waarin hij nu verkeert. Hij vraagt of hij morgen helder zijn gedachten zal kunnen ordenen om eerlijk en rond het verhaal te vertellen. Misschien zullen ze hem geloven en zal hij er met een lichte straf afkomen.

Moe van al het tobben valt hij eindelijk in slaap en als hij wakker wordt, schijnt het bleke januari-zonnetje al door het luchtgat.

Toen Dieuwertje Jansdr. die avond door een stevige sneeuwbuï heen thuiskwam, vond zij het huis leeg. Jaap was nergens te vinden. De vuurput was leeg en er lag geen hout bij de haard. Op het plaatsje stond wel de mand met hout, flink ondergesneeuwd, en vlak daarnaast zag ze de bijl liggen, maar van Jaap geen spoor. De jongen was blijkbaar wel bezig geweest, maar midden onder zijn werk om een of andere reden weggelopen.

Vlug liep ze de steeg door om te zien of hij soms bij buurman Dirk was. Dat gebeurde heel vaak, vooral de laatste tijd. Maar in de scheerwinkel was evenmin een levend wezen te bespeuren. Zouden die twee er soms samen op uit zijn?

Dieuwertje wist echt niet wat ze ervan denken moest. Maar daar kwam iemand aanlopen, die haar kon inlichten.

„Mens, heb je nog niet gehoord wat hier gebeurd is?” vroeg deze verbaasd. „De barbier schijnt een Spanjaard zo ongeveer te hebben doodgeslagen en nu is hij ingerekend. Hij zit in het torenhok en als je 't mij vraagt, ziet het er niet mooi voor hem uit.”

„Maar mijn jongen is er ook niet. Weet je soms iets van hem?”

„Je jongen?”

„Ja, Jaap Moret!”

„O, vrouw Moret, ben jij het, mens? Ik herkende je zo gauw niet. Nou ja, om je de waarheid te zeggen en niet te jokken, ze vertellen dat Jaap eigenlijk de oorzaak is van het ongeval. Hij schijnt z'n been te hebben uitgestoken en daarover is de Spanjaard gevallen en toen begon het spel. Waar of Jaap nu is? Ze zeggen dat hij er vandoor gegaan is, maar waar hij uithangt, zou ik je niet kunnen zeggen. Kom, 't begint weer harder te sneeuwen, ik ga op huis aan.” Weg slofte de man. Dieuwertje bleef alleen achter. Ze ging haar huisje binnen, maakte vuur in de haard, want ze was door en door koud en ging toen eten klaarmaken. Ze was bar ongerust over Jaap, maar ze trachtte zich moed in te spreken. Jaap zou niet in zeven sloten tegelijk lopen. Hij was een flinke jongen en stellig zou hij hier of daar zijn ondergedoken. Misschien kwam hij vanavond of anders morgenochtend wel weer boven water.

Als zij 's avonds naar bed gaat, is Jaap nog niet thuis en Dieuwertje begint zich nu toch echt ongerust te maken. Ze neemt zich voor er de volgende morgen direct op uit te gaan, want ze wil het naadje van de kous weten. Er is wat met Jaap gebeurd en misschien wel iets heel ergs. Ze stamelt een gebed tot God om uitkomst en dan valt ze in een onrustige slaap.

2. DE VLUCHTELING

Jaap rent wat hij rennen kan, maar hij hoort de Spanjaard nog steeds achter zich. Deze roept, schreeuwt, dat Jaap zal blijven staan, maar daaraan denkt de jongen geen ogenblik. Nee nee, hij moet niet in de handen van die Spanjaard vallen, want dan is hij nog niet gelukkig. Zo hard mogelijk lopen, dat is het enige middel om aan zijn vijand te ontkomen. Daar grijpt hem opeens een nieuwe angst aan. Stel je voor dat hij een Spaanse soldaat of een burger tegenkomt. Als dat gebeurt, is hij het kind van de rekening. Dat beseft Jaap heel goed. 't Is gelukkig begonnen te sneeuwen. Zo heel veel mensen zullen er nu niet de straat op gaan. Toch mag hij geen risico nemen. Hij is nu bij het Soepslop. Wat zal hij doen? Verder rennen of het steegje in lopen?

Een ogenblik staat hij stil en kijkt om. Och heden, hij is zijn vervolger nog niet kwijt. Daarginds komt hij aan, zwaaiend met z'n armen. Als de wind schiet Jaap het Soepslop in. Dat is een smal donker steegje. Misschien zal de Spanjaard er voorbijdraven. Jaap holt verder. Aan het eind van het Soepslop staat hij stil. Nu even luisteren. Stel je voor dat die vent er voorbijgerend is. Dan is Jaap gered.

Maar dat is helaas niet het geval.

Heel duidelijk hoort Jaap de zware voetstappen van de naderende vervolger.

Het slop loopt uit op een lange, brede straat. Nergens is een schuilplek te zien en hij wordt al zo moe. Wanneer hij deze straat ook nog helemaal moet uitrennen, zal de Spanjaard hem beslist inhalen. In zijn angst kijkt de jongen links of rechts of er een mogelijkheid is om te ontkomen. Daar valt z'n oog op een grote regenton, die een

paar huizen verder onder een afvoerpijp staat. Onmiddellijk is zijn besluit genomen. Hij zal in de ton kruipen – als ze tenminste leeg is. Jaap kijkt over de rand, – gelukkig – leeg!

't Is ook al een hele tijd droog geweest, schiet het door Jaaps gedachten. Hij klautert over de rand van de ton en springt erin. Dan gaat hij op z'n hurken zitten, want als de Spanjaard hem hier ontdekt, wil hij toch nog proberen eruit te komen en weg te vluchten. Hijgend naar adem zit de jongen te luisteren naar wat er gebeuren zal. Hij is net op tijd in de ton gewipt, want daar hoort hij de voetstappen van de Spanjaard al.

De man staat nu stil aan 't eind van het slop. Blijkbaar speurt hij of hij ergens de vluchteling kan ontdekken.

„O Here,” zucht Jaap, „laat hij toch alsjeblieft de ton niet ontdekken, anders ben ik verloren.”

„Bij San Jago!” hoort hij de soldaat brommen, „bij San Jago, waar is nu die maldito demonio?”

„Ja als je dat eens wist,” denkt Jaap en ondanks de ellende waarin hij verkeert, moet hij toch nog lachen. Hij wou dat hij op dit ogenblik het gezicht van die snorrebaard eens kon zien. Wat zal de vent kwaad zijn, dat die lelijke Geus hem ontsnapt is.

Ho ho, Jaap, zover is het nog niet. De Spanjaard is er nog altijd. Hij loopt een eindje de straat in, komt dan terug en gaat in de richting van de ton. Jaap hoort hem duidelijk naderbij komen. Nu is er geen kwestie meer van lachen. De jongen durft bijna geen adem te halen van angst. Als de kerel nu toch nog erg zou krijgen in de ton . . . Wacht, Jaap zal zich zo klein mogelijk maken. Voorzichtig, zonder het minste gerucht te maken, gaat hij op de bodem liggen. Eigenlijk is dat overbodig, want de kerel loopt de ton voorbij. Nog een paar maal hoort Jaap hem nijdig „San Jago” brommen en dan keert hij op zijn schreden terug en loopt het Soepslop weer in.

Jaap kan wel een schreeuw geven van blijdschap. Maar hij is wel zo wijs, dit niet te doen, want nog steeds is het gevaar niet geweken. De Spanjaard is nog niet zo heel ver weg en bovendien kan hij zich bedenken en terugkomen. Ingespannen zit Jaap daar in de ton te luisteren. 'n Eigenaardig gevoel komt over hem. 't Is of al zijn bloed

uit zijn hart wegloopt. Hij meent dat hij opnieuw voetstappen van de Spanjaard hoort. Maar de voetstappen sterven weer weg en Jaap wordt wat rustiger. Hij kan nu weer denken. Wat moet hij beginnen? Het gaat al donker worden en zachtjes vallen de sneeuwvlokken uit de lucht.

„O moeder!” zucht Jaap. „Wat ben ik toch dom geweest. Was ik maar stil hout blijven hakken, dan was er niets gebeurd. Nu zit u in de zorgen en ik niet minder.”

Maar al gauw nemen zijn gedachten een andere richting. Wat helpt het of hij hier zit te jeremiëren in deze ton. Hij moet zijn hersens gebruiken en nadenken over wat hem te doen staat. Voorzichtig komt hij overeind. Hij steekt z'n hoofd zo hoog mogelijk op en luistert scherp. Er is niets meer te horen van de Spanjaard.

Behoedzaam gluurt hij over de rand van de ton. De straat ligt leeg en verlaten.

Jaap begrijpt dat het nu de tijd is om zijn schuilplaats te verlaten. Hij hijst zich uit de ton en staat al gauw op straat. Hè hè, wat is hij daar stijf van geworden. Hij kan bijna niet meer lopen, zó stram zijn zijn benen. Het eerst gaat hij nu naar de ingang van het Soepslop. Daar vandaan is immers het gevaar gekomen? Maar het steegje ligt leeg en verlaten in het halfdonker.

Wat nu te doen?

Het liefst ging Jaap regelrecht naar huis, maar hij begrijpt dat dat het domste zou zijn wat hij doen kan . . . Hij kan er gerust op rekenen dat de Spanjaard al lang weet wie hij is en waar hij woont. Hij zal zich bij hun huisje wel verdekt opstellen en als de jongen zo dom is om thuis te komen, wordt hij meteen opgepakt.

Maar wat moet hij dan doen? Straks wordt het nacht en het sneeuwt voortdurend! Waar moet hij blijven? Daar opeens schiet hem Aaltje-meu te binnen. Zij is met Piet-oom getrouwd en woont op een boerderij onder Terheijden, een dorpje niet ver van Breda. Jaap is er met z'n moeder vaak genoeg geweest. Laatst nog in november, toen zijn moeder erheen geweest is om de slacht te helpen beredderen.

Aaltje-meu is een best mens. Kinderen heeft ze niet. Zij zal Jaap vast wel een poosje willen verbergen. En de knecht van Piet-oom

kan moeder gaan vertellen wat er aan de hand is. Dan is moeder morgen ook van haar onrust verlost.

Jaap is blij dat hij nu een goed overwogen plan heeft. Vannacht bij Piet-oom logeren, dat is de enige oplossing. Maar als dat heus zal gebeuren, zal hij toch flink moeten aanstappen, want het begint al donker te worden. Nog vroeger dan anders, vanwege die donkere sneeuwlucht.

Zo stapt Jaap dan vlug naar de Teteringerpoort. Hij zal zich moeten haasten, anders komt hij voor poortsluiten niet buiten de stad. En dan zit hij als een rat in de val.

Nog altijd bang voor zijn vervolger, houdt de vluchteling zoveel mogelijk de huizenkant van de straat. Zo heeft hij de minste kans opgemerkt te worden.

Ha, daar is de poort al! Als het hem nu maar gelukt er doorheen te komen. Laat hij geluk hebben! Er staat juist een boer met een opgeladen wagen in de poort en dat veroorzaakt nogal wat drukte. Het schijnt dat met die boer niet alles in orde is. Tenminste, de beide poortwachters zijn heel druk met hem bezig, en zodoende letten ze er niet op dat er een jongen langs de wagen schuift. Ongemerkt komt Jaap buiten de poort en als hem dit gelukt is, zet hij er dadelijk de gang in.

Jongens, wat is het al donker. En wat valt er veel sneeuw. 't Is nu heus geen grapje om buiten te zijn. Gelukkig kent Jaap de weg goed. Hij heeft die al zo vaak gelopen, dat hij hem in den blinde wel kan vinden. Hij loopt ook bijna in den blinde, want de sneeuw valt nu zó dicht, dat hij zijn ogen niet kan openhouden. Nog een benauwd halfuurtje, dan is hij bij Piet-oom.

Eensklaps blijft hij staan. Hij kijkt eens rond. Waar zijn nu die hoge notebomen? Hij moest daar nu toch al lang zijn! Langs de weg naar Terheijden staan oude, dikke notebomen. Die beginnen halverwege Breda-Terheijden, maar hij ziet nog nergens één boom. Alleen groeit er wat hakhout langs de berm van de weg. Dat heeft hij er nooit eerder gezien. Misschien heeft hij daar ook nooit op gelet. In elk geval moet hij maar doorlopen. Die bomen zullen wel komen. En verdwaald kan hij niet zijn. Daarvoor kent hij immers de weg veel te goed. Hij is de Teteringerpoort doorgegaan, dus dat moet in orde

zijn.

Vol moed stapt Jaap verder. Hij denkt nu over de prettige ontvangst die hij straks bij Piet-oom zal hebben. Aaltje-meu heeft misschien wel saucijzen gebakken, stel je voor. En hij zal Piet-oom helpen in de stal.

Met het hoofd naar beneden tornt Jaap tegen wind en sneeuw in. Zodoende kan hij geen twee meter voor zich uit zien. Hindert niet, want er is hier op deze weg toch niets te beleven. Geen sterveling is er te zien.

Maar dat moet Jaap niet te hard zeggen. Want even later botst hij tegen iemand op. Van schrik blijft hij staan en de ander keert zich om en zegt lachend: „Zeg, jij kleine zwerver, wil je me soms omverlopen? Je kunt beter vriendelijk goedenavond zeggen!”

„Goedenavond meneer!” zegt Jaap gehoorzaam. „Ik kon u niet zien door de sneeuw. Ik liep met mijn hoofd naar beneden, ziet u, zó kwam het.”

„Ja jongen, dat begrijp ik best. 't Is helemaal niet erg. Ik ben er zelfs blij om, want nu krijg ik onverwachts gezelschap en dat is een wagen op de weg, zoals het spreekwoord zegt.”

Ineens denkt Jaap aan de notebomen, die hij nog maar steeds niet ontdekt heeft. Nu kan hij mooi eens informeren of hij toch wel op de goede weg is.

„Als ik vragen mag, meneer, dit is toch de weg naar Terheijden?” Nu blijft de ander staan.

„Moet jij naar Terheijden, jongen?” vraagt hij.

„Ja meneer; tenminste, ik moet dicht bij Terheijden zijn. Ik moet naar Piet-oom, ziet u.”

„Zo zo! Nu, als je deze weg blijft volgen, kom je ten slotte in de Noordzee terecht!” klinkt het lachend.

't Is Jaap net alsof hij reeds in de Noordzee ligt, zo lopen de koude rillingen van schrik langs zijn rug.

„Dus dit is de weg niet naar Terheijden?” vraagt hij vrij overbodig.

„Welnee jongen. Het eerste dorp waar je nu komt heet Leur. Je bent volkomen verdwaald!”

Door dit antwoord is Jaap geheel uit het veld geslagen. „Volkomen verdwaald!” hamert het in zijn hoofd. Wat moet er nu van hem

terechtkomen. Had hij het huis van Aaltje-meu maar kunnen bereiken, dan was alles wel in orde geweest. Maar nu hij verdwaald is, is hij er treurig aan toe. Waar moet hij nu vannacht slapen? Het is volslagen donker nu en de sneeuw blijft maar gestadig vallen. „Zoudt u me de weg willen wijzen naar Terheijden, sinjeur?” vraagt Jaap.

De man tegenover hem begint te lachen.

„Dat zal niet meevallen, vrindje,” zegt hij. „Als ik dat zou willen doen, zou ik eerst met je naar de stad terug moeten. Je bent een verkeerde weg opgegaan, dat is het. Loop dus maar weer naar Breda terug en vraag daar dan naar de weg, die naar Terheijden voert. Licht is daar iemand, die je te paard wil helpen!”

Jaap begrijpt best dat dit de enige weg is om bij Aaltje-meu te komen, maar het idee, weer naar Breda terug te lopen, bevalt hem maar matig.

De man bemerkt Jaaps aarzeling en hij krijgt een vreemd vermoeden. „Zeg er eens, kwajongen,” vraagt hij bars, „ben jij soms van huis weggelopen?”

„Nee sinjeur . . . of eigenlijk . . . ja, ziet u . . . maar nee, van huis weggelopen ben ik toch niet,” hakkelt Jaap.

De man vertrouwt het zaakje niet erg.

„Zeg eerst maar eens wie je bent.”

„Ik heet Jaap Moret, sinjeur. Jaap van Dieuwertje Jansdr. Mijn vader heette Chris Moret, maar die is jaren geleden gestorven.” Ineens klinkt de stem van de vreemde man veel vriendelijker. „Chris Moret, zeg je? Maar jongen, die heb ik heel goed gekend. Zeker, zeker, hij trouwde met Dieuwertje, een flink meisje. Zo, ben jij hun zoon. Vertel nu eens op, Jaap – eerlijk hoor – heb jij soms een kwaje streek uitgehaald? 't Zou me erg spijten voor je moeder, jongen. Maar laten we ondertussen doorlopen. 't Is veel te koud om hier te blijven staan!”

Jaap is nu tamelijk op zijn gemak gekomen. Deze sinjeur heeft zijn vader goed gekend en zijn moeder ook. O, maar dan heeft hij zeker geen kwaad te duchten. En nu komt hij met zijn verhaal.

De vreemde sinjeur luistert met aandacht. Nu en dan schiet hij in de lach. Vooral het verhaal van Jaap in de ton vindt hij heel mooi.

Wanneer de jongen eindelijk klaar is met zijn relaas, zegt hij: „Nou Jaap, ik moet je gelijk geven, jongen. 't Is voor jou op 't ogenblik niet erg gezond in Breda en het is maar goed dat jij er vandoor bent gegaan. Reken maar dat die snorrebaard net zolang zal zoeken tot hij je heeft gevonden en dan zit er vast nog wat voor je in 't vet. Nee, je moet vooreerst niet naar Breda terug.”

„Dat ben ik ook niet van plan, sinjeur. Daarom wou ik naar Pietoom, daar ben ik veilig. Jammer dat ik verdwaald ben!”

„Misschien wel, misschien niet,” zegt de man.

Ze zijn al pratend in het dorpje Leur aangekomen en nu blijft de vreemde sinjeur opeens staan. „Kijk Jaap,” zegt hij, „hier woon ik, zou je maar niet met me mee naar binnen gaan? Je kunt je eens lekker warmen en we praten dan wel verder.”

„Graag sinjeur,” zegt Jaap, „maar wie is u eigenlijk. Ik weet nog

niet eens uw naam!”

„Daar heb je gelijk in. Nu, ik zal je inlichten. Ik ben Adriaan van Bergen, de turfschipper van Leur. Als 't niet zo donker was, zou je m'n schip achter het huis in de vaart kunnen zien liggen. Ik woon hier met m'n oude moeder en met twee neven, Fokke en Harmen. Zie zo, nu ben je voldoende ingelicht. Schud nu de sneeuw maar een beetje van je kleren af, dan gaan we naar binnen.”

't Is in de kleine woonkamer lekker warm en heel gezellig. Jaap is in 't eerst wel wat verlegen bij al die grote mensen, maar de schipper geeft hem een stoel, vlak bij het helder brandende turf-vuur en stelt hem gauw op zijn gemak.

„We hebben vannacht een logé, moeder,” zegt hij, „een jongen, die uit Breda gevlucht is en nu ook nog aan 't dwalen is geraakt. U hebt toch wel een slaappleatsje voor hem?”

„Natuurlijk Adriaan, dat komt in orde. De Schrift zegt immers: Vergeet de herbergzaamheid niet?”

„Maar een engel is hij anders niet, hoor moeder. Hij is met de Spanjaarden slaags geraakt. Wat zegt u daar van?”

Jaap krijgt een kleur als vuur, nu Van Bergen zijn geheim er zo maar ineens uitflapt.

„Vertellen!” zegt Fokke, „dat verhaal moeten we horen, wat zeg jij, Harmen?”

Er helpt niets aan. De beide neven willen Jaaps verhaal weten. Maar gelukkig hoeft de jongen het zelf niet te vertellen. Adriaan doet het wel voor hem en hij doet het zó mooi, dat het lijkt of Jaap een grote held is.

En dat is hij toch heus niet. Jaap weet dat zelf het best.

3. DE „DOMINEE”

Toen het bleke januari-zonnetje Dirk Kruisemunt had wakker gemaakt, drong het dadelijk weer tot hem door waar hij zich bevond. Hij was een gevangene en nog wel van de Spanjaarden. Hij herinnerde zich scherp alles wat er de vorige avond in zijn scheerwinkel was gebeurd en hij was brandend nieuwsgierig om te weten hoe het met die vaandrig was afgelopen. Misschien was de vent al weer helemaal beter en dan zou het voor Dirk zeker ook met een sisser aflopen. Als de cipier hem straks zijn ochtendbrood bracht, moest hij het direct vragen.

Een halfuurtje later verscheen de bewaker. Hij bracht een kruik water en een stuk brood.

Water en brood, echte gevangenskost.

„Goed geslapen?” informeerde de man met een lachend gezicht. „Nee,” zei Dirk, „het was maar matig met m'n slaap. Maar vertel me eens gauw: heb je al iets gehoord over de vaandrig? Hoe gaat het met hem?”

„Dat kan niet slechter. Ik hoorde vanmorgen vroeg vertellen dat de kerel vannacht gestorven is.”

Dirk voelt zich zo koud worden als een steen.

„Dat jok je toch zeker?” zegt hij, in een poging om zichzelf te bedriegen. Maar de cipier verzekert hem dat hij niet staat te liegen, maar dat hij de volle waarheid heeft verteld.

„Dat ziet er voor jou beroerd uit, jongen,” zegt hij. „Ik vrees dat de Spanjaarden daar aardig wraak over zullen nemen. Die meneer Lanza Vecchia is geen gemakkelijk heerschap, geloof dat maar gerust. Ik heb nu de bewaking nog, maar dat zal kort duren, denk ik. Je zult gauw genoeg door een paar Spaanse soldaten bewaakt wor-

den. Maar ik moet aan mijn werk, gegroet en kop op kerel!"

De man gaat heen en laat een sombere Dirk Kruisemunt achter. Het brood – toch al niet bijzonder lekker – smaakt hem nu helemaal niet. Hij is met de somberste gedachten vervuld. De vaandrig is dood. Dat zullen de Spanjaarden hem zwaar aanrekenen, daarvan kan hij zeker zijn. Misschien kost hem dat wel z'n leven. Zeker, die abanderado had ook schuld. Hij was zelfs de aanleiding tot de twist. Dat is allemaal waar. Maar zullen die heren daarmee rekening houden? Dirk gelooft er niets van. Ineens denkt hij aan Jaap. Feitelijk had die ook schuld. Als hij die Spanjaard niet tegen de grond had laten tuimelen, was er misschien niets gebeurd, althans dit erge niet.

Zo zit Dirk het geval van gisteren eindeloos te repeteren. Maar telkens komt hij weer uit bij dat ene donkere punt: de Spaanse vaandrig is dood en daarover zal wraak genomen worden. En die wraak komt op zijn hoofd neer. Was hij toch maar niet zo driftig geweest. Maar ja, zijn bloed begon te koken toen die kerel op prins Maurits begon te schelden. Dat was niet om uit te staan. Dirk wil tot God bidden. Hij ziet nergens uitkomst, maar hij weet dat de Here almachtig is en dat Hij hem redden kan. Maar dan zal hij toch eerst zijn schuld moeten belijden. Niets vergoelijken, maar ronduit en eerlijk belijden. En geknield voor zijn brits doet Dirk Kruisemunt dat. En als hij alles aan de Here heeft verteld, voelt hij zich heel wat opgelucht. Nu is het niet meer zijn zaak alleen, nu heeft hij het in Gods hand overgegeven. En dat geeft hem rust. 's Middags komen twee Spaanse soldaten hem halen: hij moet voor de krijgsraad verschijnen. Dirk gaat mee – met een bevend hart. Dat verhoor is een verschrikkelijke kwelling. Hij kan wel een beetje Spaans verstaan, maar spreken kan hij het niet. Dat is heel jammer, want nu heeft het onderzoek plaats door middel van een tolk en wie weet hoe die kerel zijn woorden overbrengt.

Lanza Vecchia is de voorzitter. Hij doet het woord. Hij vraagt Dirk waarom hij de vaandrig geen voorrang heeft verleend.

„Dat is bij ons geen gebruik!" zegt Dirk.

„Maar de man had dienst en daar had jij aan moeten denken!"

Dirk knikt, maar laat er dadelijk op volgen dat de abanderado op

prins Maurits begon te schelden.

Daarvan neemt de gouverneur niet eens notitie. Hij informeert naar de jongen die de oorzaak is geweest. Hij is nog niet gevonden en deze mededeling doet Dirk veel plezier. 't Is heus een lichtstraaltje op zijn donkere pad. Jaap is er dus tussenuit geknepen en nog niet voor de dag gekomen.

„Toen de vaandrig op de grond lag, heb jij je boven op hem geworpen en hem geslagen!” beschuldigt Lanza Vecchia. „Waarom deed je dat?”

„Omdat hij op prins Maurits gescholden had! Ik heb dat al eens gezegd!”

„Pats!” Dirk krijgt van één der bewakers een klap dat hij suizebolt. Graag zou hij die kerel eens een lik teruggegeven hebben, maar dat is onmogelijk, want hij staat hier geboeid.

„Dat is zeker Spaanse beleefdheid,” zegt hij bitter, „een geboeid man te slaan?”

Had hij zijn mond maar gehouden, want op hetzelfde ogenblik krijgt hij een klap, die nog harder aankomt dan de eerste.

Meer dan een uur zijn ze op deze manier met hem bezig. Dan volgt de uitspraak. Dirk wordt ter dood veroordeeld, omdat hij een soldaat van Zijne Majesteit koning Philips II heeft gedood. Overmorgen te twaalf uur zal hij worden opgehangen op de binnenplaats van het kasteel.

Dirk is versuft als hij dit hoort. Het dringt eigenlijk nog niet direct tot hem door en pas als hij weer in het hok zit en hij het vonnis telkens heeft herhaald, begint het werkelijkheid voor hem te worden. „Ter dood veroordeeld! Ter dood veroordeeld!” Het hamert en bonst voortdurend in zijn hoofd.

De cipier heeft gelijk gehad. Van nu af wordt Dirk bewaakt door twee Spaanse soldaten.

De volgende dag wordt hem gevraagd of hij een priester verlangt om hem op de dood voor te bereiden. Maar Dirk schudt het hoofd. „'n Priester heb ik niet nodig,” zegt hij, „als jullie me een dominee willen sturen, dan zal ik die graag ontvangen.”

De soldaten schieten in de lach. „Een dominee, wat is dat eigenlijk voor een ding?” vraagt de een. Z'n makker is beter ingelicht. 't Is

een priester van de ketters. Ze babbelen er wat over, maar ze denken er niet aan, om enige moeite te doen. Als die ketter geen priester wenst, dan moet hij maar sterven zonder voorbereiding.

Zo denkt Dirk er ook over: hij weet de weg. Die laatste nacht kan hij onmogelijk slapen. Soms komt hij in opstand. Hij is nog zo jong. Nauwelijks vijfendertig jaar is hij. En nu al moeten sterven en dan zó. Als hij hard ziek was geworden en daardoor zou sterven, zou hij dit uit Gods hand hebben aanvaard. Maar nú, nu de vijand hem als een misdadiger terecht zal stellen, nu kan hij dit niet aanvaarden. Dirk bidt veel in deze nacht . . . de laatste van zijn leven. En dat bidden helpt. Het geeft hem kracht om zijn moeilijk lot te dragen.

's Morgens vroeg wordt hem een behoorlijke maaltijd gebracht. Geen droog brood en water is het nu, maar brood met boter en kaas, gebakken vis en een kruik wijn. Maar Dirk heeft er in het minst geen trek in. Hoe zou hij nu smakelijk kunnen eten, als hij weet dat hij over enkele uren zal moeten sterven? Alleen van de wijn drinkt hij wat. Zijn mond is heel droog en die wijn verkwikt hem. Maar verder laat hij de maaltijd onaangeroerd. Het is heel stil in het hok, waarin hij zit opgesloten. Van buitenaf dringt geen enkel geluid tot hem door dan alleen de regelmatige stap van de beide schildwachten, die hem bewaken moeten. Door dit eentonig geluid wordt hij wat slaperig en zachtjes soest hij weg.

Tot hij opeens wakker schrikt door het lawaai dat hij buiten hoort. „Wat is dat nu?” denkt hij. „Zou het nu al middag zijn? Best mogelijk, want ik schijn een poosje geslapen te hebben.”

Het was nog niet eens negen uur toen de schildwachten een man zagen naderen, die beleefd groette en vervolgens toegang vroeg tot de gevangene. Hij vertelde dat hij dominee was en gekomen om de gevangene op de naderende dood voor te bereiden. De man was gehuld in een zeer lange cape, die tot bijna op zijn hielen hing. Op zijn hoofd droeg hij een grote, zwarte flambard¹, waaronder zijn gezicht zo goed als geheel schuilging. Aan zijn voeten droeg hij een paar lage schoenen met zilveren gespen. Al hadden de sol-

¹ Hoed met zeer brede rand.

daten niet veel verstand van dominees, ze begrepen toch wel dat ze hier met een geestelijke te doen hadden. Daar de gevangene gezegd had geen priester te willen hebben, maar wel een dominee, dachten ze dat het geen kwaad kon als ze de gevangene deze dienst bewezen. Nog enkele uren en hij zou ter dood worden gebracht; het was dus niet meer dan billijk dat ze hem de gelegenheid gaven nog eens met een geestelijke te spreken. Zo openden ze dan de deur van het torenhok en zeiden dat het onderhoud niet langer dan een half uur mocht duren. Ze deden de deur maar niet op slot. De dominee kon er dan uit wanneer hij wilde en de gevangene had geen kans te ontsnappen, want zij stonden immers samen voor de deur.

Nauwelijks was de geestelijke binnen of de mannen maakten zich vrolijk over de veel te lange cape die de man droeg. „Zeker van reus Goliath geërfd,” zei Carlos en Pedro maakte zijn kameraad opmerkzaam op de veel te grote hoed, die de man tot over z'n oren zat.

Maar deze vrolijkheid duurde niet zo heel lang. Al gauw bemerkten ze daarbinnen een groot lawaai. Er werd gestommeld en geklopt en juist toen ze er met elkaar over spraken wat die herrie kon betekenen, vloog de deur open en ijde de dominee naar buiten. De gevangene schreeuwde hem nog allerlei woorden achterna en zei dat hij niet gediend was van dominees. Tenminste, dit maakten de schildwachten uit zijn geschreeuw op.

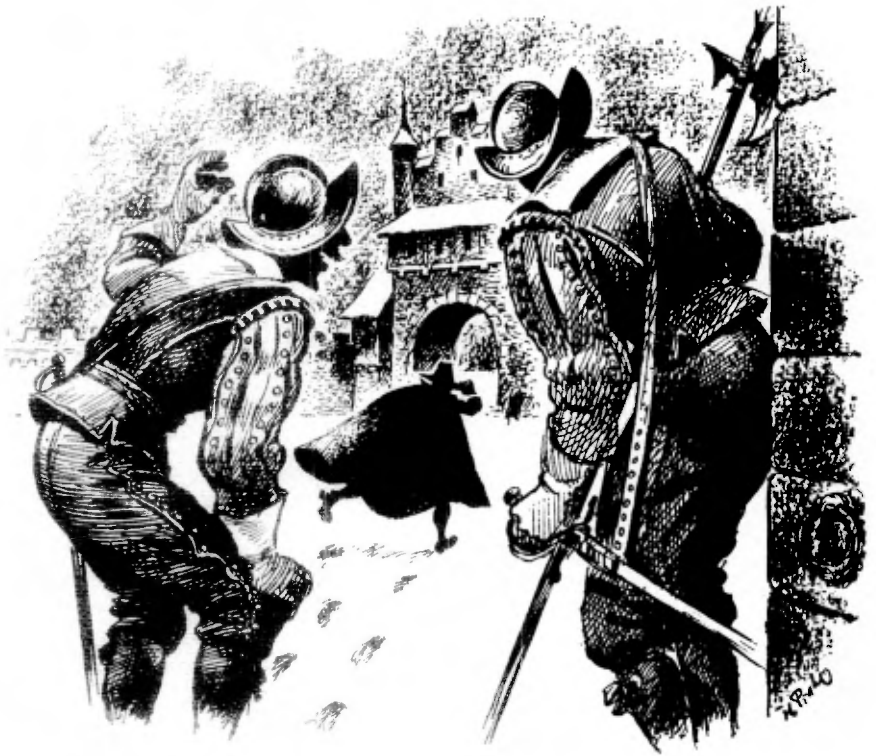
Het was vermakelijk om de dominee te zien vluchten. Zijn lange cape fladderde in de wind en hij moest zijn flambard vasthouden, anders woei hij hem van het hoofd.

„En nu komt er niemand meer bij hem,” zei Carlos. „Die vent wil geen priester en nu er een dominee komt, jaagt hij hem weg!” En met een resoluut gebaar draaide hij de deur in het slot.

In de verte zagen ze de dominee lopen. Hij was nu zeker van de schrik bekomen, want hij draafde niet meer, maar liep met grote stappen verder in de richting van de Teteringerpoort.

Eindelijk sloeg de torenklok twaalf uur.

„Hè hè!” zei Pedro met een geeuw, „dat wachtje hebben we er weer opzitten. Ik begon me hier bar te vervelen. Als ze hem nu

maar gauw komen halen.”

Hij had het nog maar goed en wel gezegd, toen in een dwarsstraat de regelmatige stap van een peloton soldaten werd vernomen.

„Ha, daar zijn ze al!” zei Carlos. „Mooi op tijd, dat moet ik zeggen!” Zodra de soldaten de toren bereikt hadden, werd de deur van ’t slot gedaan.

„Gevangene!” begon Pedro, terwijl hij binnentrad, maar op hetzelfde ogenblik deinsde hij vol ontzetting achteruit.

„Jozef-Maria! Wat is er nu gebeurd!” riep hij tot Carlos – en de anderen, die nog buiten stonden, drongen nu ook naar binnen om te zien wat de oorzaak was van Pedro’s schrik. Misschien had de gevangene zichzelf wel opgehangen. ’t Zou hun een zorg zijn; dan waren ze van een vervelend karweitje af.

Maar dat was het niet en ze konden nu best begrijpen dat Pedro

geschrokken was. Zelf keken ze ook heel beduusd. Daar zat op de harde brits . . . een vrouw, een nog jonge vrouw en van de gevangene was geen spoor te ontdekken.

„Zeg,” zei er een van het peloton, „ik dacht dat we hier een man moesten halen; maar nu blijkt het een vrouw te zijn!”

„Dat moesten jullie ook,” antwoordde Carlos, „maar we zijn beetgenomen. Zeg op, wie ben jij, wijf!”

De vrouw begon nu een lang verhaal op te hangen, waarvan de soldaten de helft niet verstonden.

„We nemen haar natuurlijk mee naar de commandant!” zei Pedro.

„In het kasteel zitten ze op ons te wachten.”

„En de galg staat klaar!” liet één der soldaten erop volgen.

Weldra stapte Dieuwertje Jansdr., de weduwe van Chris Moret, fier tussen de soldaten in naar het kasteel. Er zwaaide wat toen het gezelschap daar aankwam. De gouverneur kwam er aan te pas en Lanza Vecchia was woedend toen hij begreep dat zijn prooi hem ontglipt was.

Met behulp van een tolk deed Dieuwertje haar verhaal. De gevangene was haar buurman en hij was altijd een goede buurman geweest. Ze had hem nog graag eens voor het laatst willen spreken, maar omdat ze wel begreep dat een vrouw niet zou worden toegelaten, had zij zich als dominee vermomd. Zo was ze bij hem gekomen. Maar er viel met Dirk niet te praten. Hij had direct begrepen dat dit een zeldzame kans was om te ontsnappen. Daarom had hij haar de vermomming afgenomen, die zelf aangetrokken en toen was hij er vandoor gegaan.

Zo stelde Dieuwertje het voor.

Maar Pedro beweerde dat de zaak niet klopte, want de vrouw had geroepen dat zij geen predikant wenste. Hoe zat dat dan?

Dat was gebeurd onder de bedreiging van Dirk. Zij had er niets aan kunnen doen.

Met een nijdig gezicht had Lanza dit alles aangehoord. Hij begreep dat deze vrouw en die barbier hem lelijk bij de neus hadden genomen. Ze hadden hem grenzeloos bespottelijk gemaakt.

„Eigenlijk moest ik jou laten ophangen in de plaats van die maldito barbarillo!” zei hij boos. Maar een vrouw ophangen was nog

weer iets anders dan een man. Bovendien stond het niet helemaal vast dat Dieuwertje met opzet had gehandeld. Hij besloot de vrouw de vrijheid te hergeven, maar gelastte dat enkele caballero's¹ in gestrekte draf de vermeende dominee achterna moesten zetten. Pedro had duidelijk gezien dat hij in de richting van de Teteringerpoort verdween. Welnu, dan moesten ze zo vlug mogelijk die poort door en de landweg op. Alvarez kreeg het bevel over de mannen, die zich nu haastig uit de voeten maakten om de voortvluchtige barbier te gaan achtervolgen. Ze waren heel dankbaar dat ze er zó afkwamen.

Maar Dieuwertje was niet minder dankbaar. Zodra ze in haar huisje terug was, knielde ze neer voor een stoel en dankte zij God voor Zijn genadige redding. Dirk was aan de dood ontkomen! Ze kon wel schreien van dankbaarheid. Ze zat nu zelf in de zorgen over Jaap. Maar ze hoopte dat de Here ook hem beschermen zou en dat zij hem eerlang wel weer terug zou krijgen. Maar wanneer zou dat zijn?

¹ Ruiters.

4. EEN GOEDE KENNIS

Met het hoofd een weinig voorovergebogen tornde Adriaan van Bergen tegen de wind en de sneeuwjacht in op weg naar Terheijden. Hij kwam uit het noorden, waar hij een onderhoud had gehad met prins Maurits.

En naast hem stapte Jaap Moret, zijn knechtje.

't Was een wonderlijke geschiedenis.

In 't vorige najaar was kapitein Fervet bij Adriaan op bezoek geweest. De turfschipper had er zich toen over beklagd dat hij niets voor het vaderland kon doen. Hij was altijd maar bezig met die dooie turven en die verkocht hij dan soms ook nog, met een hele schuit vol tegelijk, aan de Spaanse bezetting van Breda. Dat stuitte hem tegen de borst.

„Maak die dooie turven dan levend!” had Fervet bij het afscheid nemen schertsend gezegd.

Deze woorden waren in het hoofd van Adriaan blijven haken. Hij had een mooi plan bedacht, waarover hij eens wilde praten met prins Maurits. Gebruik makend van de gelegenheid dat prins Maurits zich op het Huis te Voorne bevond, was hij daarheen gereisd en had hij de prins zijn plan uiteengezet. Maurits was er direct voor te vinden geweest en had beloofd er nader over te zullen spreken met Van Oldenbarnevelt en enkele legeraanvoerders. In 't volgende voorjaar moest Van Bergen dan maar eens terugkomen.

Dat was nu gebeurd en Jaap had de turfschipper op die reis vergezeld. Eerst was het de bedoeling geweest dat Fokke of Harmen mee zou gaan, maar toen Adriaan op die sneeuwavond de vluchting uit Breda had opgepikt, vond hij het beter dat de beide neven op de schuit bleven. Er was nog zo een en ander te doen in ver-

band met de onderneming. De schipper had Jaap gevraagd of hij zin had zijn knechtje te worden. Hij kon zo'n jongen heel goed gebruiken. Jaap had onmiddellijk toegestemd, want hij durfde voor- eerst toch niet naar Breda terug te gaan.

„Zodra het kan, breng ik je zelf naar Breda,” had de turfschipper gezegd, „en ik hoop ervoor te zorgen dat je daar dan weer zonder gevaar kunt blijven.”

Ze waren nu op de terugreis en hoopten nog die avond in Leur te zijn.

Het was echter flink begonnen te sneeuwen en dat was heel lastig. Het zou best kunnen dat ze de nacht ergens anders moesten door- brengen. Ze zouden wel zien. In elk geval was flink doorstappen nu de boodschap.

Ineens bleef Jaap stokstijf staan.

„Spaanse ruiters!” fluisterde hij en in zijn stem klonk een hevige angst. Net om een kromming van de weg had hij ze achter het hak- hout vandaan zien komen.

„Niet bang zijn, Jaap!” zei Adriaan, „we zullen er ons wel door- heen slaan. Ken je ze soms?”

Jaap keek scherp uit. „De voorste ken ik, dat is Alvarez,” zei hij. Tot zijn grote vreugde had hij ontdekt dat de kerel die hem in Breda achterna had gezeten, er niet bij was.

„Queu es?¹” klonk het opeens, terwijl de paarden de beide reizigers de weg versperden.

„Rustige burgers uit Leur,” zei Adriaan op een onverschillige toon.

„Waar komen jullie vandaan?” vroeg de commandant.

„Uit Dussen!”

„Zo, en ben je niet een verdacht persoon tegengekomen?” vroeg Alvarez, „iemand aan wie je duidelijk kon zien dat hij voortvluch- tig was?”

„We hebben niemand ontmoet. Trouwens, dit is ook geen weer, dunkt me, om wandelaars op de weg aan te treffen. Maar, wat ik zeggen wil, zie ik het goed, is u niet señor Alvarez uit Breda?”

„Ja, dat zie je goed, maar wie ben jij dan?”

„Adriaan van Bergen uit Leur, de turfschipper.”

¹ Wie zijn jullie?

„Bij San Jago, ja, nu zie ik het. Maar man, hoe kom jij toch in dit onherbergzame oord verdwaald?”

„Zaken señor, zaken, dat begrijpt u. Wie bij 't vuur blijft zitten, verdient geen stuiver. Ik moet er op uit, als ik wat verdienen wil.”

„Zo is het met ons ook, maar ik geef er voor vandaag de brui aan. Vooruit mannen, we gaan terug en onze turfschipper gaat mee. We zullen in Terheijden een kroes bier vatten. Wie heb je daar bij je, Van Bergen? Is dat je zoon?”

„Laat me niet lachen, señor. Ik ben niet eens getrouwd. 't Is mijn knechtje, 'n flinke jongen!”

„Ja, dat zie ik wel; hij kijkt pienter uit zijn ogen.”

Ze kwamen al spoedig bij de taveerne „Het Volle Vat”, waar ze binnengingen.

De waard haastte zich om warm bier te brengen en ondertussen vertelde Alvarez dat hij nu al twee dagen aan het zoeken was naar een vent die ter dood veroordeeld was en die enkele uren voor zijn terechtstelling kans had gezien te ontsnappen.

„Was het een Spanjaard?” informeerde Adriaan.

„Welnee, een Hollander, een barbarillo, die een van onze soldaten vermoord heeft. De vent heeft de doodstraf dubbel en dwars verdiend, maar zoals ik zeg, hij heeft kans gezien te ontsnappen. We zoeken hem nu al twee dagen, maar kunnen hem niet vinden.”

„Dat is een lelijke geschiedenis,” meende Van Bergen, „maar van het een op het ander, ik kom binnenkort weer met een lading turf. Ik heb een bestelling gekregen. Met dit winterse weer zul je daar in het kasteel best een turfje kunnen gebruiken.”

„En of, kom maar zo gauw mogelijk, want onze voorraad begint hard te verminderen.”

Zo zaten ze te babbelen en bier te drinken, terwijl Van Bergen tot zijn schrik bemerkte dat de duisternis snel begon te vallen.

„We logeren vannacht hier, kastelein,” zei Alvarez, en tot Van Bergen: „Morgen maken we nog één rit en dan houd ik ermee op!”

„U hebt groot gelijk, señor, maar ik moet eens gaan opstappen. Kom jongen, 't is de hoogste tijd. Nu, gegroet heren!”

„Je denkt om de turf, Van Bergen?”

„'t Zal niet mankeren, señor, ik kom zo vlug mogelijk naar Breda!”

Buiten gekomen slaakte Jaap een diepe zucht.

„Dat is wonderbest afgelopen, baas!” zei hij monter. „Jonge jonge, wat heb ik in de knijp gezeten. Fijn zeg dat Kruisemunt ontsnapt is. Hoe zou hij hem dat gelapt hebben?”

„Weet ik niet, Jaap, maar dat horen we nog wel eens!”

„We komen niet meer thuis vanavond, dat heb je zeker al wel begrepen. Het is dus zaak dat we een onderdak zoeken voor vannacht. Maar waar zullen we dat vinden?”

Ja, daarop kon Jaap ook geen antwoord geven.

„Ik had wel in „Het Volle Vat” willen slapen als die Spanjaarden daar niet geweest waren,” zei Van Bergen.

„O, alsjeblijft niet! Ik slaap nog liever buiten,” zei Jaap. „Stel je voor dat ze tóch eens ontdekten dat ik die jongen ben die ze zoeken.”

„Nee kerel, dat begrijp ik best. Ik heb er zelfs niet over gedacht. Maar misschien vinden we nog wel een boerderij of een huis waar ze ons hebben willen.”

Ze liepen nu langs de weg die van Terheijden naar Breda voert en Jaap keek goed uit. Dat werd echter al moeilijker, want er kwam nog een dikke damp opzetten ook.

Opeens riep Jaap: „Kijk eens, baas, daarginds een eind het land in, is dat niet het dak van een boerderij?”

„Ik geloof werkelijk dat je gelijk hebt, Jaap. Vooruit, we moeten er maar op af lopen, wie weet krijgen we daar onderdak.”

Al gauw vonden ze het hek dat toegang gaf tot de weg die naar de boerderij leidde. 't Viel niet mee door de ongerepte sneeuw te baggeren, maar ze hielden dapper vol en eindelijk hadden ze het erf bereikt.

„Van Bergen!” riep Jaap opeens, „nu zie ik het, het is de boerderij van Piet-oom. Je weet wel dat ik op weg was erheen, maar toen verdwaalde.”

„Dat is heel prettig, Jaap, dan weten we nu zeker dat we welkom zijn!”

Ze rammelden aan de deur en weldra klonk een vrouwenstem: „Is er volk?”

„Ja zeker, Aaltje-meu, ik ben het, Jaap Moret!”

Meteen vloog de deur open en dadelijk stapte Jaap naar binnen, gevolgd door Adriaan.

„Maar jongen, waar kom jij zo opeens vandaan en wie heb je daar bij je?”

„Adriaan van Bergen, de turfschipper uit Leur. O, Aaltje-meu, ik was op weg naar u toe en toen ben ik verdwaald en toen . . .”

„Ja ja, dat verhaal horen we straks wel,” brak de boerin Jaaps woordenstroom af. „Schud nu eerst de sneeuw maar van je kleren en kom dan bij 't vuur. Ik zal Piet-oom even roepen, die is in de stal.”

Het duurde maar even of Van Bergen en Jaap zaten bij een helder brandend vuur, heel dankbaar dat ze uit die barre witte wereld verlost waren.

Adriaan vertelde niet wat het doel van zijn reis was geweest. Maar al pratend kwam het gesprek wel op Alvarez, die met een paar ruiters een kerel uit Breda aan 't zoeken waren.

„Dat moet onze buurman, Dirk Kruisemunt zijn, Aaltje-meu,” mengde Jaap zich in het gesprek. „Ze willen morgen hier de gehele omtrek nog afzoeken en dan hebben ze er hun bekomst van. Ik hoop maar dat ze hem niet vinden, want dan zal er wat voor hem zwaaien.”

Aaltje-meu keek Piet-oom eens aan en deze begon te glimlachen. „Ik zal onze nieuwe knecht maar binnenroepen, Aaltje,” zei hij, „de man is vast al klaar met zijn werk. Hij mocht eens denken dat het gevaarlijk is om binnen te komen. Maar dat is het vandaag toch niet.”

Piet-oom liep de stal in en kwam al gauw terug, op de voet gevolgd door . . .

„Wel al de wereld, dat is Dirk!” riep Jaap vrolijk uit, toen hij de nieuwe knecht achter zijn oom zag binnenkomen. Hij sprong van zijn stoel op en liep naar zijn buurman toe.

„Dirk, Dirk!” zei hij. „Wat ben ik blij dat ik je zie. In „Het Volle Vat” zitten je vervolgers, een goed half uur hier vandaan. Pas toch op dat ze jou niet vinden!”

„Dan zouden ze gauw moeten zijn, Jaap, minstens zo gauw als je moeder!”

„Moeder, wat heeft moeder ermee te maken?”

„Heel veel. Als zij er niet geweest was, zou ik nu al dood zijn. De galg stond gereed voor me.”

„En heeft moeder jou toen gered?”

„Ja, dat heeft ze zeker; 't is een kordate vrouw!”

„Vertellen!” riepen Adriaan en Jaap tegelijk.

En toen vertelde Dirk het verhaal van de dominee.

„Vóór ik wist wat er gebeurde, had ze mij de cape om mijn schouders gehangen, de grote flambard op mijn hoofd gedrukt en haar schoenen met de mijne verwisseld.

„Je gaat de Teteringerpoort uit,” zei ze „en loopt naar Terheijden. Ongeveer een half uur voor het dorp staat de boerderij van mijn zwager, Piet Moret. Daar ga je heen. Je zegt maar dat ik je gestuurd heb en dat je daar onderdak moet hebben!”

Toen begon ze kabaal te maken en joeg ze me weg met de uitroep: „Ik wil geen dominee hebben!” De deur vloog open en ik rende weg, terwijl de beide schildwachten smakelijk lachten om de dominee die van zo'n koude kermis thuiskwam!”

„Zo kun je op het onverwachtst aan een nieuwe knecht komen!” lachte Piet-oom. „Maar ik moet zeggen: 't is een beste. Hij werkt als een paard, nietwaar, Aaltje?”

Er werd smakelijk gelachen en een poosje gepraat over de dappere Dieuwertje, die op zo'n slimme manier de Spanjaarden bij de neus had gehad.

„Maar ondertussen begint het hier voor jou erg warm te worden, Dirk,” zei Adriaan. „We hebben Alvarez zojuist gesproken en het is zeker dat hij hier morgen de omtrek goed zal afzoeken. Heel licht komt hij dan ook hier op de boerderij van Moret.”

„We hebben een uitstekende schuilplaats voor hem, hoor!” verzekerde Piet-oom.

„Alles goed en wel, maar wie verzekert je dat hij kans heeft die schuilplaats te bereiken? Ze kunnen op het onverwachtst voor je neus staan en wat dan?”

Kruisemunt moest toegeven dat die kans er was.

't Werd nu voor de barbier werkelijk gevaarlijk. Als ze hem vonden, behoefde hij niet te denken dat hij nog eens aan de galg zou

ontsnappen. Daarop was geen schijn van kans.

„Maar wat moet ik dan beginnen?” vroeg Dirk.

„Daarover heb ik al gedacht,” zei de turfschipper, „en ik heb een goed plan gemaakt. Morgen vroeg gaan Jaap en ik naar Leur en jij gaat met ons mee. Ben je eenmaal in Leur, dan zorg ik wel verder voor je. Misschien ben je nog eerder in Breda dan je denkt.”

„O, alsjeblijft niet. In Breda zien ze me vooreerst niet weer terug,” meende Dirk.

„Och, dat weet je nog niet. Een mens kan niet zo heel ver vooruitkijken. Er gebeuren soms wonderlijke dingen, Dirk, vergeet dat niet.”

„Nu goed, ik ben je man. Morgen vroeg ga ik met je mee en laten we hopen dat God ons beschermen zal. Hij heeft me reeds eenmaal wonderlijk gered!”

„Maar als jullie morgen heel vroeg op stap wilt,” mengde nu Aaltje-meu zich in het gesprek, „zal het toch wel goed zijn dat je vroeg naar bed gaat. Vooral Jaap heeft dat nodig! De gruttebrij is gaar, ik zal maar dadelijk beginnen met opscheppen. Jij lust zeker wel een bord vol, Jaap?”

„Niet zo heel veel Aaltje-meu, ik heb niet zoveel honger,” zei Jaap, die de hele avond nog weinig gezegd had.

„Jij tobt zeker over je moeder, Jaap?” vroeg Aaltje.

„Krek meue. Moeder heeft Dirk wel heel handig gered, maar hoe zal het nu met haar afgelopen zijn?”

Ja, op die vraag kon niemand een antwoord geven.

Van Bergen meende dat de Spanjaarden het wel niet gewaagd zouden hebben een vrouw op te hangen. Ze zouden dan zeker heel Breda aan hun hals gekregen hebben. De anderen dachten er net zo over, maar het was al met al toch maar een schrale troost.

Weldra zaten allen om de tafel geschaard, waarop de borden met dampende brij stonden. Piet Moret bad hardop om een zegen en vergat niet de nood van zijn gasten in zijn gebed te gedenken. De gruttebrij van Aaltje-meu smaakte best. De pot werd geheel leeggegeten. Alleen Jaap at maar weinig en zijn tante drong er ook niet sterk op aan, nu ze wist hoe het kwam.

Na het eten zocht ieder zijn slaappleaats op.

De volgende morgen heel in de vroege – 't was nog flink donker – vertrok Adriaan van Bergen met Jaap en Dirk. Gelukkig lag er een dikke laag sneeuw en die brak de duisternis wat. Piet-oom had nauwkeurig aanwijzingen gegeven over de weg die ze volgen moesten, zodat dwalen onmogelijk was. Nu, dat deden ze dan ook niet en het was nog vroeg op de dag toen ze alle drie behouden te Leur aankwamen.

„Ik heb goed nieuws voor jou, Jaap,” zei de oude vrouw Van Bergen zodra ze binnen waren. „Je moeder maakt het best en ze weet nu dat wij hier voor jou goed zorgen.”

„Hebt u . . . wilt u zeggen . . .” hakkelde Jaap, „hebt u mijn moeder gesproken?”

„Dat zeg ik je toch immers?”

„Maar is zij dan hier geweest? O, waarom heeft zij niet op mij gewacht?”

„Ze is niet hier geweest, maar ik was in Breda. Gisteren kon ik meerijden met de boterboer en die kans heb ik waargenomen. Ik heb je boodschap zonder ongelukken gedaan, Adriaan,” zei ze tot haar zoon, die fijntjes lachte, „en toen dat achter de rug was, ging ik Dieuwertje opzoeken. Ik trof haar thuis en ze vroeg natuurlijk direct of ik iets wist van Jaap. Ik heb haar de geschiedenis verteld en daarna vertelde zij mij hoe 't gegaan was nadat ze dominee Dirk het hok had uitgejaagd.”

„Ze hebben m'n moeder dus gelukkig niet opgehangen,” viel Jaap haar in de rede.

„Gelukkig niet, jongen, dat hebben ze niet gedurfd. Maar 't is een dappere vrouw, hoor, dat moet ik zeggen.”

Jaap straalde, toen de oude vrouw zó over zijn moeder praatte en Dirk deed er nog een schepje op, toen hij verzekerde dat er in heel Breda niet zo'n dappere vrouw was als Dieuwertje Jansdr.

5. VALS ALARM

In een prachtig vertrek van het ruime slot zat de gouverneur van Breda, Lanza Vecchia. Hij zat aan zijn schrijftafel om verschillende stukken die daar waren neergelegd, door te nemen en als 't nodig was van zijn handtekening te voorzien.

Hij werkte zich er vlug doorheen, maar toen hij het laatste stuk las, schudde hij zijn hoofd.

„Wat heeft dat bij San Jago te betekenen?” mompelde hij, het stuk nog eens doorlezend. „Dat zou al te gek zijn. Zou die Nassauer het in zijn hoofd halen een aanslag op Geertruidenberg te wagen? Maar dat durft hij vast niet. En toch word ik in deze brief gewaarschuwd. Waar komt dat ding vandaan?”

Hij greep de tafelschel die voor hem stond en rinkelde er heftig mee. Onmiddellijk werd de deur geopend en trad señor Guerra binnen.

„Zeg er eens, Guerra, hoe komt deze brief hier op mijn tafel?” vroeg hij streng. „Wie heeft hem geschreven en wie heeft hem hier bezorgd?”

De overste las vlug de brief door.

„Dat zou toch te gek zijn om los te lopen,” prevelde hij. „Ik weet niet wie deze brief geschreven heeft, señor,” zei hij daarop. „Hij is niet met de gewone besteller meegekomen. De wacht aan de brug van het kasteel heeft me verteld dat een bejaarde vrouw hem de brief heeft gegeven met het verzoek die aan de gouverneur persoonlijk te overhandigen. U was er niet, daarom hebben we hem maar op uw tafel gelegd.”

„Goed, goed, maar die vrouw, wie was dat? Hoe heette ze? Wie had haar die brief gegeven?”

„Allemaal vragen, die ik niet beantwoorden kan, señor. Ik heb er de wacht naar gevraagd, maar die had verzuimd de vrouw naar haar naam te vragen. 't Speet hem, dit niet gedaan te hebben, maar er is niets aan te doen.”

„Vreemd! Heel vreemd!” bromde Lanza Vecchia. „Als er maar geen verraad in het spel is. Eerst de moord op Giordino door die barbarillo en nu weer die geheimzinnige brief. Dat is waar ook, heeft Guesto die kwajongen nog te pakken kunnen krijgen?”

„Nee señor, die jongen was als in de grond verdwenen. Guesto is hem nagerend, straat in straat uit, maar aan 't eind van een nauwe steeg was hij ineens verdwenen.”

„Ergens binnengevlucht natuurlijk. Er had direct huiszoeking plaats moeten hebben.”

„Ja zeker, maar daaraan heeft Guesto niet gedacht, jammer, heel jammer!”

„Is Alvarez al van zijn kruistocht terug, Guerra?”

„Hij kwam juist aan toen u mij hierheen riep, señor!”

„Laat hem dadelijk hier komen!”

Een ogenblik later verscheen Alvarez.

„Vertel me eens, Alvarez, heeft je tocht nog iets opgeleverd? Heb je die maldito barbarillo kunnen vinden?”

„Helaas niet, señor. We hebben de gehele omtrek nauwkeurig afgezocht, maar nergens een spoor gevonden.”

„Heb je huiszoeking gedaan?”

„Zeker señor, de meeste boerderijen tussen Breda en Terheijden hebben we doorzocht. Ik heb ook Van Bergen nog ontmoet. U kent hem wel, de turfschipper van Leur, maar die kon mij ook geen inlichtingen geven.”

„Waar kwam hij vandaan?”

„Hij kwam uit het noorden, in gezelschap van zijn knechtje. Hij had turf ingeslagen.”

„Denk erom dat we een scheepslading bestellen. 't Is nog verdraaid koud in dit akelige land, al loopt het al naar het eind van februari!”

„Ik zal eraan denken, señor!”

„Goed, je kunt gaan. Stuur mijn zoon even bij mij!”

„Zeker señor!”

Enkele ogenblikken later verscheen Paolo Antonio Lanza Vecchia.

„U hebt me laten roepen, vader?” vroeg hij.

„Ja, kijk eens, Paolo, deze brief, hier lees hem eens. Ik begrijp er niets van. Een oude vrouw schijnt hem te hebben gebracht. Is dit nu een waarschuwing of een loos alarm? Komt hij van een vriend of van een vijand?”

„Ik zou aannemen dat de brief van een vriend komt,” meende Paolo. „Neem eens aan dat de brief waarheid bevat, dat Maurits heus een aanval in de zin heeft en u zoudt niets gedaan hebben? Wat dan?”

„Dat zou onverantwoordelijk zijn natuurlijk!”

„Juist, zo meen ik het ook!”

„Jammer dat Parma zo weinig flinke onderbevelhebbers tot zijn

beschikking heeft," mopperde de oude. „Zodoende moest hij mij ook de zorg voor Geertruidenberg nog opdragen. Maar ik kan toch niet op twee plaatsen tegelijk zijn?"

„Hoeft ook niet, vader, ik ben er toch?"

„Zeker, zeker, jij bent er en wanneer ik wegga, ben jij de ondercommandant. Maar dat is het niet wat mij dwars zit. Er gebeuren de laatste tijd te veel geheimzinnige dingen. Ik vertrouw dat niet. Eerst wordt Giordino vermoord door die maldito barbarillo. Een jongen, die de oorzaak van alles schijnt te zijn volgens Guesto, verdwijnt op geheimzinnige wijze. De barbier wordt ter dood veroordeeld en enkele uren voor de voltrekking van het vonnis verdwijnt de kerel en zit er een vrouw op zijn plaats. Nu ligt hier weer zo'n vreemde brief, gebracht door een oude vrouw. Hoe ze heet en waar ze vandaan komt, weet niemand. Kijk Paolo, dat zijn allemaal geheimzinnige dingen die mij niet bevallen. 't Lijkt wel of er iets broeit!"

„U ziet spoken, vader!" lachte Paolo. „Nee, nee, ik zie in al die dingen niets verontrustends. Het enige waarmee u rekening moet houden, is de aanval van Maurits op Geertruidenberg."

„Ja, ja, dat zal ik zeker doen. Nog vandaag vertrek ik naar Geertruidenberg. En zolang ik weg ben, is de zorg voor Breda aan jou opgedragen. Ik reken erop, dat je heel streng zult waken over de vesting, opdat er achter mijn rug geen dingen gebeuren die niet door de beugel kunnen. Ik zal een dagorder opstellen en die moet je vandaag voor 't front van de compagnie op de binnenplaats voorlezen. Ik reken op je, Paolo. Ik ga oudere legerhoofden voorbij en ik benoem jou tot commandant van het slot. Dat is een hele eer. Maak je die eer waardig, mijn jongen. Dat is waar ook, ik heb het Alvarez al gezegd, maar stuur jij vandaag nog een bode naar Leur, om de turfschipper te zeggen dat hij zo spoedig mogelijk een lading turf naar het kasteel moet brengen!"

„In orde, u kunt op mij rekenen, señor Lanza Vecchia. Ik zal tonen een waardig opvolger van mijn beroemde vader te zijn."

6. JAAP MORET IS EEN SLAAPMUTS

Jaap leefde in deze tijd onder hoogspanning. Van Bergen had hem, nadat ze van de reis thuisgekomen waren, in het geheim genomen.

„Mondje dicht, Jaap,” had hij gezegd, „want één onvoorzichtig woord kan de hele onderneming doen mislukken.”

Natuurlijk had Jaap de stellige belofte afgelegd dat hij op z'n tellen zou passen. Hij was nu het knechtje van de turfschipper en z'n baas kon op hem rekenen. En dat was niet te veel gezegd; hij werkte wat hij kon en al had hij nooit een schip onder zijn voeten gehad, hij wist toch gauw genoeg hoe hij zich als schippersknecht moest gedragen.

Kapitein Fervet, dezelfde die vroeger tegen Adriaan had gezegd: „maak die dooie turven dan levend”, was in Leur geweest om de laatste afspraken te maken.

Vrijdagsavonds zou prins Maurits in Dordrecht aankomen en met zijn troepen, bij donkere maan, zo gauw mogelijk naar Willemstad vertrekken. De Heraugière, die op zich had genomen de onderneming te leiden, had achtenzestig flinke, meest jonge kerels uitgezocht.

In de omtrek van het Zwartenbergse veer zouden de troepen samengetrokken worden. Ze werden in het geheim over verschillende boerderijen verdeeld en dan moest Van Bergen ervoor zorgen dat hij 's zondagsnachts bij dat veer met zijn schip gereed zou liggen. De turf was al geladen. Alleen het ruim was leeg. Jaap had daarin een groot aantal bossen stro neergelegd en een paar kisten met mondvoorraad en vaatjes bier gebracht. Want de tocht kon wel een paar dagen duren. Toen alles aldus geregeld was, ver-

trok Fervet. Hij rekende er vast op dat alles voor elkaar zou komen . . .

In de vooravond van die bewuste zondag ging Adriaan met zijn twee neven en Dirk Kruisemunt vroeg naar bed. Het zou een woeelige drukke nacht worden, want bij het veer moesten in het nachtelijk duister de achtenzestig mannen in de schuit geladen worden.

„Wij gaan nu nog enkele uren slapen, Jaap,” zei Van Bergen, „maar jij blijft wakker. Je moet ons om twaalf uur vannacht wakken. We kunnen dan nog op tijd bij het veer zijn. En jij mag daarna gaan slapen. Maar denk erom, niet later dan twaalf uur, hoor!”

„Ik zal ervoor zorgen, schipper!” zei Jaap. Hij ging bij het kleine potkacheltje zitten waarin een turfvuurtje brandde en dacht na over de geweldige onderneming waaraan hij nu mocht meewerken. Als alles goed afliep, zou Breda in handen van prins Maurits vallen, de Spanjaarden zouden eruit verdreven worden en Dirk en hij zouden weer ongehinderd in Breda kunnen wonen.

Fijn zou dat wezen. Jaap dacht erover na wat hij zou gaan doen als hij weer in de stad terug was. Moeder helpen natuurlijk en Dirk. Inzepen was een leuk werk. En dan verder, ja, wat zou hij verder gaan doen? Misschien kon hij wel voor goed knecht worden bij Van Bergen. Met een turfschip door het land varen was ook heel leuk . . .

Hè, 't was hier warm en bedompt in dat kleine hokje. Even kijken of het nog geen tijd was om de schipper te wakken. O, foei nee. 't Was nog maar elf uur. Hij had dus nog een uur de tijd. Waar moest hij nu weer eens over denken? Over zijn moeder? Wat een dappere vrouw was zij toch. Hoe had ze het gedurfd om Dirk uit de gevangenis te verlossen. Net te doen of ze dominee was en op die manier . . .

Jaap voelde dat z'n ogen zwaar werden. Nu en dan gaf hij een flinke knik met z'n hoofd. Hè, wat akelig, hij kreeg slaap. Maar dat mocht niet. Hij moest wakker blijven en straks de baas en de anderen wakken. Ja zeker, ja dat moest wel, maar . . . maar . . . hoe moest hij dat nu doen? Hij zat in het torenhok. Hij kon er onmogelijk uit. Zou moeder weer komen? Misschien wilde de schildwacht hem wel even eruit laten. Wacht, hij zou nog eens bonzen, maar nu

een beetje harder. Kolossaal, wat had hij nu hard op de deur geslagen. Ze vloog ineens open. Maar nu was Jaap nog niet jarig, want de schildwacht schoot met een woedend gezicht naar binnen en greep hem bij de arm. Wat wou die kerel nu met hem? Toch niet naar de galg brengen zeker? Dirk Kruisemunt was aan de galg ontsnapt en nu zou hij er zeker aan moeten geloven. Maar daar was Jaap toch zelf bij. Hij rukte wat hij kon. „Laat me los!” schreeuwde hij. „Ik wil niet opgehangen worden. Ik heb niets gedaan. Ik heb alleen mijn been maar uitgestoken en toen is Giordino op zijn neus gevallen. Laat me los, zeg ik je!”

„Nee vriend, ik laat je niet los,” klonk opeens de stem van Adriaan van Bergen, „maar ik zal jou eens flink door elkaar schudden. Jij bent een eersteklas slaapmuts, Jaap Moret!”

Jaap deed de ogen open en keek verschrikt naar Van Bergen.

„O schipper . . .” brabbelde hij, „ik heb geslapen, geloof ik!”

„Ja, dat heb je zeker en niet zo zuinig ook. Jij zou ons om twaalf uur wekken en nu is het drie uur. Er komt vannacht niets meer van het plan. We kunnen onmogelijk op tijd aan het veer zijn.”

„Wat moet ik nu doen, schipper?” vroeg Jaap.

„Kruip maar zo gauw mogelijk in je kooi; dan kun je verder slapen.”

„O, o, wat is dat verschrikkelijk. Ik was om elf uur nog wakker. Maar 't was hier zo warm en ik kreeg zo'n slaap en o, o, wat moeten we nu toch doen?”

„Dat heb ik je al gezegd, Jaap. Jij moet naar bed, daar behoren slaapmutsen thuis en ik zal zo vlug mogelijk naar 't veer lopen en zeggen dat alles mis is, omdat mijn knecht zich verslapen heeft. Jij bent me de schippersknecht wel, hoor!”

Jaap kroop onder de wol en Van Bergen spoodde zich naar de taveerne aan het Zwartenbergse veer.

De Heraugièrre en Fervet zaten die nacht in de taveerne met ongeduld op Van Bergen te wachten. De waard, die zo'n beetje met de onderneming op de hoogte was, had voor een flink vuur gezorgd en voorzag de beide mannen van bier en brood.

Ze zaten in een klein opkamertje, waar ze door een raam een vrij

uitzicht hadden op de Mark die hier tamelijk breed was. Ofschoon de nacht donker was, zouden ze toch het turfschip wel kunnen ontdekken, zodra dat het veer naderde. Al honderdmaal hadden ze met hun neus tegen de ruiten de rivier afgekeken maar steeds tevergeefs. De afgesproken tijd was al voorbij en nog steeds was er van het schip niets te zien.

„Je hebt het toch wel goed afgesproken met Van Bergen, Fervet?” vroeg de Heraugière.

„Daar is geen twijfel aan, kapitein. Twee-, driemaal heb ik hem gezegd hoe u het hebben wilde.”

„Van Bergen is er toch ook de man niet naar om iets te beloven en het dan niet te doen. De aanslag zal toch niet verraden zijn?”

„Die mogelijkheid is er natuurlijk, ofschoon ik niet zou weten hoe dat gebeurd moest zijn. We hebben alles in het diepste geheim behandeld.”

„Ja ja, dat is zo. Och Fervet, loop de weg even op en kijk eens. Buiten kun je verder zien dan hier in dit kamertje!”

Fervet vertrok, maar kwam kort daarop weer terug met de mededeling dat er van het turfschip geen stip zelfs te zien was.

„Maar dat is verschrikkelijk!” riep de Heraugière uit. „Wat moeten we beginnen, Fervet? Aan Van Bergen en z'n mannen ligt het beslist niet. Maar wat is er dan gebeurd! De afstand van Terheijden naar het veer is toch niet zó groot. Er is wel tegenwind, maar niet zo heel sterk. Me dunkt, een flinke schipper als Van Bergen kan daar wel tegenop tornen. Fervet, ik houd het hier niet langer uit. Ga mee, dan gaan we samen de weg op en lopen net zolang tot we iets van het schip hebben ontdekt. Ik wil ten slotte weten wat er aan de hand is. Mocht er werkelijk verraad in het spel zijn, dan kunnen we onze mannen misschien nog bijtijds in veiligheid brengen!”

De Heraugière maakte zich gereed om de donkere nacht in te gaan, toen de waard op de deur klopte en met z'n neus om de hoek vertelde dat Adriaan van Bergen in de gelagkamer was en verzocht de kapitein te mogen spreken.

„Laat hem onmiddellijk hier komen!” beval kapitein de Heraugière. Een ogenblik later stond Adriaan, met de wollen muts in de hand,

in de opkamer vóór de beide militairen.

„Zo Van Bergen, je bent erg laat, kerel!” begon de kapitein. „Wat is er gebeurd? Er is toch geen verraad in het spel?”

„Gelukkig niet, kapitein, maar ik ben niet laat, maar tè laat. Mijn schip ligt namelijk nog in Terheijden.”

„Maar kerel, dan komt er vannacht van de inscheping niets meer, dat begrijp je toch wel?”

„Zeker kapitein, dat begrijp ik heel goed. Ik vraag dan ook onmiddellijk om verschoning.”

„Waarom? Je hebt toch geen kwade streek uitgehaald?”

„Gelukkig niet, maar ik zal u vertellen wat er aan de hand is. Die Jaap Moret is een slaapmuts!”

„Jaap Moret? Wie is Jaap Moret?” vroeg de kapitein verwonderd.

„En wat heeft die kerel met ons plan uit te staan? Als hij een slaapmuts is, moet hij naar bed gaan. Wij kunnen hem niet gebruiken.”

„Hij is ook naar bed gegaan,” zei Adriaan. „Ik was boos op hem en heb hem een geduchte uitbrander gegeven. Kijk, die Jaap is een jongen van een jaar of twaalf, dertien, een pientere jongen, dat moet ik zeggen.”

En nu vertelde Adriaan de geschiedenis van Jaap.

„Omdat we een zware nacht voor de boeg hadden, wilde ik in de vooravond met mijn knechts wat gaan slapen. Jaap zou opblijven en ons om twaalf uur wekken. Laat de jongen nu in slaap gevallen zijn!”

„En jullie dan?”

„Wij sliepen natuurlijk ook door. In vast vertrouwen op Jaap waren we naar kooi gegaan en omdat we doodmoe waren van het gezeul dat we die dag gedaan hadden, sliepen we nog heel vast ook.”

„Ja ja, ik begrijp het wel, maar voor onze onderneming is het een lelijk ding. Er komt vannacht niets meer van het scheep gaan van de soldaten!”

„O nee, kapitein, dat is voor vannacht beslist verkeken!” zei Adriaan. „We zouden door het daglicht verrast worden en dan is er maar één verrader nodig om de hele zaak openbaar te maken.”

„Dit is onze eerste tegenslag al, kapitein,” mengde zich Fervet in het gesprek. „Wie had nu kunnen denken dat een slaapmuts van

een jongen de zaak nog in het honderd zou laten lopen.”

„Ja, zeg dat wel!” bromde de Heraugière. „Wat moeten we nu beginnen?”

„Och, zo heel veel is er nog niet verloren, kapitein,” meende Van Bergen. „Ik ga nu weer naar mijn schip terug en we spreken af dat ik morgen op dezelfde tijd als we voor vannacht hadden vastgesteld, hier zal zijn. De mannen kunnen dan onder begunstiging van de duisternis ingeladen worden en we hebben maar één dag verlies. Me dunkt, dat kan onmogelijk de onderneming doen mislukken.”

De Heraugière kon niet veel inbrengen tegen de redenering van de schipper. Er zat trouwens niets anders op dan op deze manier de zaak aan te pakken. Met de stellige belofte zich de volgende nacht niet te zullen verslapen, keerde Adriaan naar zijn schip terug. „Pas maar op dat je die slaapmuts van een knecht niet weer laat waken, hoor!” riep de kapitein hem nog na.

„Geen denken aan,” riep de turfschipper terug. „ik hoop nu zelf de wacht te betrekken. Morgennacht zijn we hier op de afgesproken tijd!”

En dat was inderdaad het geval.

De volgende nacht stapte Van Bergen vrolijk, zijn muts van het hoofd nemend, de gelagkamer binnen, waar de Heraugière reeds met ongeduld op hem zat te wachten.

Hij had willen uitroepen: „Daar zijn we, kapitein, nu kan de onderneming beginnen!” maar hij deed het niet, want hij zag in het schemerig verlichte vertrek nog iemand zitten, iemand die hij niet kende. Het was een voornaam heer, dat zag Van Bergen wel aan zijn fijne kleding, maar omdat hij hem niet kende, vreesde hij verraad en hield zijn mond dicht.

De kapitein begreep de schroom van de schipper en zei dadelijk: „We hebben hier goed volk, Van Bergen. Mag ik je voorstellen, de Heer Van Noorddam. Hij woont op een kasteel, dat wij op onze tocht naar Breda zullen passeren en hij is een goed vaderlander.” Nu was de vrees van de schipper geweken. „Aha!” zei hij. „Is u de Heer Van Noorddam? Ik heb vaak over u horen spreken, maar ont-

moet heb ik u nooit.”

Dit zeggend schudde hij de edelman hartelijk de hand.

„De Heer Van Noorddam komt met een mooi aanbod, Van Bergen,” zei de kapitein. „Wanneer de tocht niet voorspoedig is en de mannen wat al te lang in het benauwde schip moeten zitten, kunnen ze bij hem op het kasteel wat uitrusten en zich verkwikken. Wat zeg je daarvan?”

„Dat is een prachtig aanbod, kapitein,” zei de schipper. „Het zou mooi zijn als we er geen gebruik van behoeften te maken. Maar ik vrees van wel. Als de wind in de hoek blijft waar hij nu zit, kan hij ons mogelijk parten spelen. We hebben er maar eventjes vijf uur over gedaan om hier te komen. Als de wind zo blijft en de mist komt op, zijn we morgenochtend nog geen kwartier van de plaats van afvaart verwijderd. Niet dat ik bang ben, versta mij goed, ik heb moed genoeg en ik hoop ook met Gods hulp deze onderneming tot een goed einde te brengen, maar we moeten ons verstand gebruiken en we mogen het leven van onze mannen niet roekeloos in gevaar brengen!”

„Volkomen mee eens, Van Bergen, we doen maar kalm aan. Me dunkt, de Spanjaarden zullen het ons niet kwalijk nemen als we er een dag of wat later komen.”

„Dat denk ik ook niet!” grinnikte Adriaan. „Hoofdzaak is dat we komen en dat we hen uit Breda verdrijven!”

„Zeker, zeker, maar zover zijn we nog niet, vriend. Je bent nogal optimistisch!”

„Och, je hoeft geen optimist te zijn om te rekenen op het slagen van onze onderneming. Als er maar geen verraad in het spel komt. Ik ben voor niets zo bang als voor verraad!”

Die nacht gingen de manschappen aan boord.

Het werd daar beneden een drukken en duwen van belang, want de ruimte was eigenlijk veel te klein voor zoveel mannen. Jaap stond onder aan de ladder en lichtte met een lantaarn vol deuken de mannen bij. Hij wees hun waar het vat bier stond en de mondvoorraad. Wanneer de zaak zonder hindernissen verliep, zou de tocht slechts enkele uren behoeven te duren, maar er kon tegenslag komen. Daarom had de schipper voor voldoende eetwaar gezorgd.

Achteraf bleek dit heel verstandig te zijn geweest.

„En hier is het huisje¹, mannen!” riep Jaap, toen ze allen in het ruim zaten. „Kijk, achter dit plankje staat een grote ton met een plank erover. Jullie zien dat de schipper overal aan heeft gedacht.”

„Een hoeraatje voor de schipper!” riep Matthijs Helt. „Jongens, ik vind die Adriaan een jovele vent!”

„En zijn knechtje is ook niet mis!” meende Krijn Zwart. „Zeg jongen, hoe heet jij?”

„Jaap Moret!”

„Zo, Jaap Moret, nou Jaap, dan heb ik jou wat te zeggen. Ons kan hier in deze donkere spelonk van alles overkomen. Daarom vraag

¹ Wat wij nu W.C. noemen, heette in vroeger eeuwen 'het huisje'.

ik jou of jij af en toe eens door de luchtkoker wilt vragen of er soms iets hapert. Je weet nooit wat er met één van ons kan gebeuren.”

„Dat heeft de schipper me al opgedragen,” zei Jaap. „Reken maar dat die goed voor jullie zal zorgen. Ziezo, mannen, hebben jullie nu allemaal je plaatsje gevonden? Dan ga ik naar boven en wens jullie wel te rusten!”

Met de lantaarn in de hand klauterde Jaap tegen het laddertje op en was weldra verdwenen.

Toen was het volslagen donker in het ruim van het turfschip . . . donker en koud!

7. JAAP EN DIRK ZIJN EEN PAAR DAPPERE KLANTEN

Mensen, mensen, wat werd dat een reis. Als een slak kroop het schip vooruit. Het vorderde nauwelijks één scheepslengte per uur. De wind was tegen, het was ijzig koud en het sneeuwde bijna onophoudelijk. 't Leek wel een suikerschip in plaats van een turfschip. Jaap en Dirk deden niets anders dan de sneeuw wegvegen, maar het hielp geen steek. Het was al donderdag en er was nog geen kijk op dat men Breda zou bereiken. Telkens ging Adriaan in de kajuit, waar hij door een spleet in de wand met de kapitein kon spreken om de mannen te bemoedigen. Eerst had hij Jaap laten zorgen voor het contact met de soldaten, maar de klachten werden zó groot en zó veel, dat de schipper het beter vond zelf te gaan. Vooral met het eten liep het mis. Zóveel voorraad had Van Bergen nu ook weer niet ingeslagen. Het werd immers slechts een tocht van enkele uren, hoogstens van een dag. Maar jawel. Nu zaten ze al meer dan dertig uur in het hol en doordat ze zo weinig eten kregen, voelden ze de kou zoveel te erger. De klachten waren niet van de lucht en Van Bergen wist niet wat hij op al het gejammer antwoorden moest. Op die donderdagavond, juist toen er stemmen opgingen die er een eind aan wilden maken en eisten dat de schipper naar de wal zou varen en hen aan land zou zetten, had Adriaan een goed bericht. „Mannen,” zei hij, „we naderen het kasteel Noorddam. Ik meen de omtrekken al te zien. Over een uur kunnen we er zijn en dan mogen jullie er allen uit. We gaan ons in het kasteel flink verwarmen en eens braaf eten en drinken. Me dunkt, daar zullen we van opknappen!”

Er klonk uit enkele monden een dof gejuich, maar de meesten dachten: „'t Zal wel weer een zoethoudertje zijn van de schipper!”

Maar dat was het toch heus niet.

Nauwelijks een uur later was het kasteel werkelijk bereikt en op de oever stond de Heer Van Noorddam zelf om zijn gasten te verwelkomen.

Jaap moest het ruim in met zijn lantaarn en ging onder bij de ladder staan. Zo konden de mannen gemakkelijk uit het schip komen en weldra stonden ze met hun verkleumde ledematen op de wal. Ze stampten met hun voeten, want ze hadden er bijna geen gevoel meer in en anderen sloegen met hun armen over hun borst, omdat deze bijna bevroren waren.

„Zijn we er allemaal?” vroeg de Heraugière.

„Jawel kapitein,” antwoordde Krijn Zwart, „ik was de laatste die het ruim verliet en daar komt de jongen die de lantaarn vasthield.”

„Dan kunnen we gaan, mannen,” zei de Heer Van Noorddam. „Ik verzeker jullie dat er een helder vlamvend vuur op jullie wacht en een maaltijd waar jullie van zullen smullen!”

„Wacht eens even!” zei nu de schipper. „We kunnen niet allen naar het kasteel gaan. Er moeten een paar wachten blijven om een oogje op het schip te houden. Stel je voor dat er vannacht ongewenste gasten een kijkje komen nemen! Dan waren we voor de haaien!”

„Kom schipper, nu zie je spoken!” lachte de Heer Van Noorddam.

„Wie zou er nu in dit afgelegen oord en met zulk weer naar Noorddam komen. Nee nee, daar is dunkt mij volstrekt geen kans op. Jullie zijn allemaal door en door koud en het is dus hoog nodig dat jullie je allemaal eens flink verwarmt en verkwikt. Vooruit, we gaan!”

Maar kapitein de Heraugière was het met de turfschipper eens. Hij meende dat ze geen risico mochten nemen en was ervoor dat er een paar mannen achterbleven om het schip te bewaken. Een geladen vuurroer zou gereed gelegd worden. Dit behoefde maar afgeschoten te worden om alarm te maken en dan zou er direct hulp uit het kasteel komen.

Van Noorddam lachte om het plan, maar wilde er zich ten slotte toch niet langer tegen verzetten. Het was nu maar de vraag wie de ongelukkigen zouden zijn die dit karweitje mochten opknappen. Vanzelfsprekend had niemand daar zin in. Ieder wou wel eens een

nachtje bij het lekker knappend haardvuur doorbrengen en ondertussen flink eten en drinken.

De schipper noemde een paar namen, maar de aangewezenen hadden geen zin. De beide neven van Van Bergen voelden er ook niets voor. Ze hadden in de bittere kou urenlang aan het roer gestaan en moesten nodig eens wat bijkomen.

Toen hakte Dirk Kruisemunt de knoop door.

„Schipper,” zei hij, „ik zal de wacht betrekken. Ik ben een vluchteling, zoals je weet en als ik ooit weer rustig in Breda zal kunnen barberen, zal ik dat te danken hebben aan jullie onderneming. Ik voel me dus verplicht vannacht wacht te houden!”

„Bravo!” werd er geroepen.

„Maar één alleen is te weinig,” meende Adriaan. „Jij kunt onverhoeds worden aangevallen, Dirk en wie moet dan de haan van het vuurroer overhalen en alarm maken? Nee nee, dat gaat niet. Jij moet gezelschap hebben.”

Ziezo, nu waren ze nog net zo ver. Zou nu dat gehaspel weer beginnen? En de mannen stonden te popelen om naar het kasteel te gaan. Dekfels, als er niet zo gezeurd was, hadden ze al bij het vuur kunnen zitten. De schipper ook met zijn vrees voor verraad . . . Wat kan hier nu gebeuren in zo'n eenzame sneeuwwereld.

Maar heel lang duurde het ditmaal niet.

„Ik durf eigenlijk niet goed over wacht houden te praten, schipper,” zei Jaap nu opeens, „want jij hebt me een slaapmuts genoemd. Maar als ik u nu beloof dat ik heus wakker zal blijven en goed uitkijken, zou ik dan Dirk Kruisemunt gezelschap mogen houden? We kennen elkaar goed en eigenlijk ben ik net als Dirk ook een vluchteling!”

„Meen je dat, Jaap?” vroeg Van Bergen.

„Ja zeker, schipper, meen ik dat. Dirk en ik zullen een oogje in het zeil houden en zodra we onraad bespeuren, zal ik het vuurroer aftrekken. Als jullie ons dan maar dadelijk te hulp komen!”

„Daar kun je op rekenen, Jaap,” zei Adriaan.

„Op die manier maak je het weer goed, jongen,” zei de Heraugière. „'t Is jouw schuld dat we een dag verspeeld hebben, maar nu bewijs je ons een grote dienst!”

Nadat Dirk en Jaap goed waren ingelicht over het gebruik van het

vuurroer, trok de stoet, voorafgegaan door de Heer Van Noorddam, naar het kasteel met de belofte dat er voor de twee kloeke wachters en een lekker hapje mee teruggebracht zou worden.

„We zullen ons eerst eens lekker warmen, Jaap,” zei Dirk, zodra het gezelschap vertrokken was. Ze gingen de kajuit binnen, waar een klein potkacheltje, gevuld met brandende turf, voor een behaaglijke warmte zorgde.

„Als we hier nu de wacht moesten houden,” zei Dirk, „zou ik er helemaal geen bezwaar tegen hebben. Nu nog een lekker hapje om te bikken, en 't is hier even best als in het kasteel.”

„Ja, maar dat kan nu eenmaal niet, Dirk. We zullen buiten de wacht moeten houden, anders kunnen we niet vroeg genoeg zien of er ongenode gasten komen.”

„Weet ik wel, jò, ik zei het maar zo! Me dunkt, ik moest maar eens op de wal heen en weer gaan lopen. Jij kunt dan voorlopig aan boord blijven.”

„Wat moet ik daar doen?” vroeg Jaap. Hij was ook liever aan land gegaan.

„Jij moet de wacht betrekken bij ons kanon, begrijp je,” zei Dirk lachend. „Wanneer er werkelijk eens spionnen komen, wat ik niet geloof, moet je toch direct de haan van het vuurroer overhalen om de lui in het kasteel te waarschuwen. Jij blijft dus aan boord en houdt mee de wacht, begrepen?”

„Uitstekend kapitein!” spotte Jaap. „Ik ben tot uw dienst!”

Dirk sprong op de wal en begon door de sneeuw te ijsberen om warm te blijven. Ondertussen keek hij scherp uit of er door de donkerte van de bomen geen gevaar naderde. Nu en dan keek hij eens met verlangen naar het kasteel, dat wat hoger lag en boven de bomen uitpiekte. Daar zaten z'n makkers nu heerlijk te smullen. En hij liep hier in de kou. O, hij gunde het hun van harte. Ze hadden het best verdiend, die kerels, want Dirk begreep heel goed dat het daar beneden in het ruim allesbehalve plezierig was. In zijn hart leefde dankbaarheid jegens God, die hem op zo wonderlijke wijze van een wisse dood had gered. Die Dieuwertje Jansdr. was toch een ferm wijf. Dirk hoopte nog eens een kans te krijgen haar te bedanken voor wat ze voor hem had gedaan. Dit stond al vast bij

de barbier: gebrek zou ze voortaan niet meer lijden. Daar zou hij voor zorgen.

Opeens stond hij stil.

Zag hij daar nu een donkere gestalte naderen of verbeelde hij het zich? Och kom, hij werd zeker een beetje bang. Maar toch bleef hij een ogenblik later staan. Hoorde hij iets? Ja zeker, nu was er geen twijfel meer mogelijk.

„Waarom sta je stil? Hoor je wat?” vroeg Jaap op een fluisterende toon. Maar vóór Dirk antwoord kon geven, wist hij met zekerheid dat hij zich niets verbeelde. Werkelijk naderde daar iemand. Maar dat was niet iemand die bij het turfschip behoorde, stelde hij dadelijk vast. De kerel die daar naderde was gehuld in een lange zwarte cape en . . . vlak achter hem aan kwam er nòg iemand. Ziezo, daar kwamen twee lui op bezoek, wat mocht dat betekenen?

Dirk wist het niet, maar hij begreep, dat hij nu flink moest zijn.

„Wie ben jij?” vroeg hij fors.

„Goed volk!” klonk het.

„Zo zo, goed volk. Dat kan de grootste dief wel zeggen. Ik wil weten wie jij bent.”

„Ik ben de boswachter van de Heer Van Noorddam, is 't nu goed? Jij loopt op zijn grond en ik kom eens kijken wat jij hier uitvoert,” zei de man in de zwarte mantel.

„En wie is die andere kerel dan?” vroeg Dirk.

„Zeg vrind, je bent nog al nieuwsgierig uitgevallen, is 't niet? Maar goed, jij mag het gerust weten, hij is de schout van 't kasteel.”

Dirk was nu geheel gerustgesteld en Jaap, die dit gesprek gehoord had, eveneens. Het was heel begrijpelijk dat de boswachter en zijn maat, die de ronde deden, eens kwamen kijken of er geen wild-dieven waren.

„Ziezo, en nu is het mijn beurt om vragen te stellen,” zei de zwarte.

„Zeg eens op, wat doe jij hier?”

„Ik wacht op de soldaten die bij jouw heer aan de maaltijd zitten, is dat zo gek?”

„Soldaten in een turfschip!” riep nu de tweede man, die een zwarte baard had. „Soldaten in een turfschip! Maar dat is verraad!”

„Precies de spijker op de kop geslagen,” lachte Dirk.

„Het is verraad en jullie zullen moeten toegeven dat dit spel flink in elkaar gezet is en dat we straks de Spanjaarden een lelijke loer zullen draaien!”

Maar nu stooft de zwarte naar voren en greep Dirk bij de keel. „Wat zeg jij daar, vent?” brulde hij, „heb ik hier met verraders te doen?” „Dat heb je zeker, lelijke huichelaar!” riep Dirk, terwijl hij de zwarte een stomp in de maag gaf, zodat hij kreunend in elkaar zakte. „Boem!” . . . daar weerklonk het schot uit het vuurroer. Het geluid weergalmde door het winterse bos en was sterk genoeg om de lui in het kasteel te doen opschrikken.

Jaap had met spanning het gesprek daar op de wal gevolgd en toen de zwarte Dirk bij de keel greep, had hij direct gesnapt dat het niet goed ging. Hij was naar het vuurroer gelopen en had met inspanning van alle krachten de haan overgehaald. Daarop was hij aan wal gesprongen om zijn makker te helpen.

Dat was wel nodig, want Dirk kreeg nu te doen met de tweede man. Zodra de baardman zijn makker op de grond zag vallen, was hij op Dirk, die nog bezig was zich uit de greep van de zwarte te bevrijden, toegesprongen. Maar toen was opeens het schot afgegaan en de baardman, vrezend dat er nu meer volk zou komen, was er toen vandoor gegaan. Jaap rende hem na en had hem al gauw te pakken. Maar het bestond niet dat zo'n jongen het uithield tegen een sterke kerel. Jaap hield wel flink vast, maar de baardman sloeg en trapte en het zou niet lang meer duren of Jaap moest zijn prooi loslaten. Maar precies op het goede ogenblik kwam Dirk opdagen en samen trokken ze de baardman mee naar de plaats waar de zwarte lag.

De man sidderde over al zijn leden. Hij begreep maar al te goed dat het er niet erg best voorstond met hem.

„Goede mensen . . .” hikkelde hij, „spaar mijn leven . . . ik . . . hik ben er ingevlogen . . . die daár heeft me verleid . . . het was mijn plan niet . . . jullie te verraden!”

„Houd je mond, vagebond!” bromde Dirk. „Je hoeft mij met je praatjes niet aan boord te komen. De kapitein zal wel weten wat hij met jou moet doen!”

Al pratende had Dirk zijn broekriem losgemaakt en daarmee bond

hij de armen van de baardman stevig op diens rug.

„Houd hem vast, Jaap, dan zal ik eens naar die andere schelm kijken,” beval Dirk.

Terwijl Dirk zich bukte over de zwarte, begon de ander alweer te jammeren. „Geloof me, sinjeur, ik had geen kwaad in de zin. Ik ben een boerenarbeider uit Terheijden en . . .”

„Dat kun je wel liegen, jongen!” bromde Dirk.

„Nee heus, sinjeur, dat ben ik heus.”

„Zo, en wie is deze mooie meneer dan?”

„De knecht van de waard van 't Zwartenbergse veer. Hij heeft me overgehaald om met hem mee te gaan en naar jullie schip te zoeken.”

„Wou je soms meevaren?” vroeg Dirk lachend.

„Nee nee, sinjeur, dat niet. De knecht heeft alles afgeluisterd. Hij weet wat jullie van plan zijn . . .”

„Zo zo, en dat wilden jullie aan de Spanjaarden gaan verraden. Mooi volk zijn jullie.”

„Nee, dat niet, o, dat helemaal niet, sinjeur. We zijn een paar arme jongens. De knecht wilde jullie alleen maar dreigen om op die manier geld in handen te krijgen. Hij hoopte dat jullie commandant hem zwiiggeld zou geven. O sinjeur, laat me alsjeblijft weggaan, ik moet morgenvroeg weer bij de boer zijn!”

„Dat had je eer moeten bedenken, knaap!” zei Dirk grimmig. „Nu houden we jullie natuurlijk vast . . .”

„Daar doe je goed aan, Dirk!” klonk opeens een stem.

Het was Adriaan van Bergen, die in gezelschap van de Heraugièrre en kapitein Fervet was komen aanlopen, gewaarschuwd door het schot uit het vuurroer.

„Vertel eens op, kerel,” zei de schipper, „wat heeft dit allemaal te betekenen? Wat is er gebeurd?”

Dirk vertelde het verhaal zo kort mogelijk, maar toch ook zó duidelijk, dat de Heraugièrre goed begreep welk een ramp hier had bedreigd als Dirk en Jaap niet zo kordaat waren opgetreden.

„Ik moet zeggen dat jullie een paar ferme kerels zijn,” zei de commandant. „Ik heb respect voor jullie. Zeg schipper, die jongen, is dat nu die slaapmuts waarover je me hebt verteld?”

„Ja zeker, commandant, dat is hij nu!”

„Hoe heet jij, jongen?”

„Jaap Moret, commandant!”

„Nu Jaap, mijn hand, jongen. Ik ben knap boos op je geweest omdat jij je zo lelijk verslapen had en je ons daardoor bar in moeilijkheden bracht. Maar nu is alles weer goed gemaakt. Ik zal prins Maurits over jullie vertellen, reken daar gerust op!”

Jaap straalde. Prins Maurits? Zou die moeten weten wat hij hier gedaan had? Dat was haast te mooi om waar te zijn. Wat zou moeder wel zeggen als zij dat hoorde.

Ondertussen was de zwarte weer bekomen van de stomp die Dirk hem gegeven had. Hij krabbelde overeind en stond nu naast zijn makker vóór de commandant.

„We nemen deze kerels mee naar het kasteel,” beval de Heraugière.

„Daar zal ik ze een verhoor afnemen. Dirk en Jaap gaan ook mee; we hebben nog wat voor hen bewaard!”

„Maar het schip dan, commandant?” waagde Jaap te vragen.

„Flink zo, jij denkt eerder aan het schip dan aan je maag. Zo mag ik het horen. Nu mannen, wie blijft er bij het schip?”

„Dat zal ik doen, commandant,” zei Van Bergen. „Me dunkt, ik heb mijn portie nu wel gehad en ik denk niet dat er nog meer bezoek zal komen. Zodra de wind gunstig is, kom ik jullie waar-
schuwen!”

Met een stralend gezicht stapte Jaap de feestzaal binnen. Lieve mensen, wat was het hier een smulpartij. En wat was het er lekker warm!

De Heraugière commandeerde stilte en daarop vertelde hij wat er was gebeurd en wat Dirk en Jaap gedaan hadden.

Er ging een gejuich op uit de kelen van de gasten en de Heer Van Noorddam was zo ontroerd, dat hij aan Dirk en Jaap ieder vijf goudstukken gaf.

„Jongen, jongen, Dirk, wat zijn wij rijk!” fluisterde Jaap de barbier in het oor. „Nou hoeft moeder niet meer te werken; daar zal ik voor zorgen!” liet hij er trots op volgen.

Dirk lachte maar eens. Hij genoot van Jaaps vreugde. Maar zelf zat hij nog met de moeilijkheid hoe het met de onderneming zou af-

lopen. Hij was ten slotte ter dood veroordeeld en als de Spanjaarden hem in handen kregen, was hij een verloren man. In zijn hart leefde de gedurige bede tot God of Hij het plan wilde doen slagen. Jaap kon bijna niet eten van blijdschap. Telkens weer haalde hij de goudstukken uit zijn zak om ze nog eens te bekijken. Wat een heerlijk ogenblik zou het zijn als hij die moeder Dieuwertje in de hand kon drukken.

In een ander vertrek nam de Heraugière de beide vagebonden een verhoor af. De zwarte bleek werkelijk de knecht van de waard te zijn. In overleg met de Heer Van Noorddam werd besloten dat ze op het kasteel gevangen zouden blijven, totdat de hele onderneming achter de rug was. Zodra Breda in handen van prins Maurits zou zijn, mochten ze vrijgelaten worden en zouden ze verder geen straf ontvangen.

Intussen hadden de soldaten een beste avond. En het is te begrijpen dat ze er niet veel voor voelden weer naar het donkere en koude ruim van het turfschip te moeten verhuizen. De Heer Van Noorddam stelde de commandant voor met zijn mannen zó lang op het kasteel te blijven, tot de wind gedraaid was. Was de wind gunstig, dan zou de tocht in enkele uren volbracht zijn, maar zoals die nu was, zouden ze nog wel dagen onder in het schip moeten vertoeven, met al de nare gevolgen daarvan.

De Heraugière had er wel oren naar. Vooral toen de kasteelheer hem verzekerde dat alle maatregelen waren getroffen om de soldaten zolang een goed kwartier te verschaffen.

Maar het was ten slotte niet nodig.

Kort na middernacht kwam Adriaan op het kasteel met de blijde tijding dat de wind gedraaid was. Het was dus zaak nu maar dadelijk aan boord te gaan en de reis te vervolgen. Een uur later zaten de soldaten weer in hun koud en vunzig verblijf. Ze hoopten van harte dat de tocht nu niet lang meer zou duren, want ze waren het in hun hol al meer dan beu. Gelukkig vielen de meesten al gauw in slaap doordat ze zo overvloedig hadden gegeten en gedronken en hierdoor vergaten ze voor een poosje de narigheid waarin ze, ter wille van 't lieve vaderland, verkeerden.

De wind was inderdaad gunstig, de zeilen werden gehesen en het turfschip zette zijn tocht voort naar Breda. Ze waren nu slechts enkele mijlen meer van de stad verwijderd en de wind bleef gunstig. Dus hoopte men . . . jawel, maar het duurde toch nog tot zaterdag na de middag voor zij de laatste sluis waren gepasseerd. En het was al drie uur geweest, toen de laatste sluisboom achter hen werd neergelaten.

Er was nu geen terugtocht meer mogelijk. Er waren nu slechts twee kansen, òf deze tweeënzeventig mannen moesten het kasteel en de stad Breda veroveren, òf ze zouden allen hun leven moeten verliezen. Want het was duidelijk dat als de onderneming mislukte, de Spanjaarden niemand zouden sparen.

Deze gedachte maakte hen ernstig en menig gebed werd uit het donkere scheepsruim opgezonden tot God.

8. „POMPEN JAAP OF WE VERDRINKEN!”

Terwijl Van Bergen aan het roer stond, werd het turfschip de buitenhaven ingeboomd om vervolgens onder de Waterpoort door naar de binnenhaven van 't kasteel te worden gestuurd. Adriaan begreep dat het er nu op aan begon te komen. De mannen waren door de kou allen min of meer verkouden en het gevaar was groot dat ze door niezen of hoesten de aandacht van de Spanjaarden zouden trekken. Dit moest voorkomen worden. Vlug wipte Adriaan het trapje af om in zijn kajuit door de kier in het beschot met de Heraugièr te praten.

„Het grote gevaar breekt nu aan, mannen!” zei hij, „bidt God dat Hij Zijn zegen wil geven aan onze onderneming, weest voorzichtig, en maakt niet het minste geluid!”

„Waar zijn we nu ongeveer?” vroeg de Heraugièr met een schorre stem.

„We zijn in de binnenhaven, vlak bij het kasteel. Zo dadelijk komt er een officier aan boord om de turf te keuren. Dan is oppassen natuurlijk de boodschap!”

„Een officier?” vroeg de commandant, „is dat altijd het gebruik of zouden ze argwaan gekregen hebben?”

„Nee nee, maakt u zich maar niet ongerust. Dat keuren van de turf is voorschrift, dat gebeurt altijd. Heb maar geen zorg, ik zal hem wel aan de praat proberen te houden en zijn aandacht zoveel mogelijk afleiden.”

Op dat moment stak Fokke zijn hoofd door het luik en riep: „De officier komt er al aan, oom!”

„U hoort het?” fluisterde Adriaan. „Nu opgepast, niet hoesten of niezen en geen enkel geluid maken. Als de officier iets bemerkt, zijn wij allen verloren!”

Adriaan verliet de kajuit en net toen hij het trapje op wilde gaan, kwam Dirk naar beneden.

„Ik houd me hier maar een beetje schuil, schipper,” zei hij. „Je weet nooit of die sinjeur me kent. Ze hebben nogal belangstelling voor me gehad en het lijkt me beter dat niemand van die lui mij ziet!”

„Dat lijkt mij ook beter, Dirk, kruip maar een poosje in de kooi, doe de gordijnen dicht. Als 't nodig mocht zijn, kan ik altijd zeggen dat daar een zieke knecht ligt.” Hij was nog niet uitgepraat, toen ook Jaap naar beneden tuimelde.

„Wat moet jij hier, Jaap?” vroeg de schipper.

„Wegkruipen, baas. Er komt een Spanjaard naar het schip. Als het die Guesto eens is, die mij achternagezeten heeft, ben ik het haasje.”

„Maar die is het heel secuur niet, Jaap. 't Is een officier, die van jou niets afweet. Ga maar aan dek en doe gewoon je werk!”

't Beviel Jaap maar half, maar ja, hij moest doen wat de schipper zei en dus keerde hij weer aan dek terug, maar met lood in de schoenen.

De sloep van de Spanjaard lag nu langszij en de officier klom aan boord. Van Bergen begroette hem vriendelijk, maar de Spanjaard begon direct te brommen.

„Je bent miserabel lang weggebleven, schipper!” zei hij. „We verstijven van de kou. Ik denk dat we geen drie turven meer over hebben.”

„Dan kom ik juist op tijd, señor, kijk eens hier wat een geweldige lading turf en prima, prima eerste kwaliteit.”

„Wanneer ze zo is als die van de laatste keer, is hij heel slecht, schipper, als je dat maar weet!”

„Kom kom, señor, hoe kun je het zeggen. Ik zorg altijd voor eerste soort turf. Kijk nu eens hier,” en meteen trok Van Bergen een turf uit de stapel.

„Zie nu toch eens hoe mooi vast en hard deze turf is. Hij brandt als een lier.”

De officier bekeek de turf met een kennersblik, trok er zelf ook een uit de stapel en zei toen: „Ja, die turf bevalt me goed. Ze is veel beter dan die we de vorige keer gehad hebben. Maar waarom

ben je zo lang weggebleven, schipper? We bibberen van de kou!”
„Als u wist wat al tegenspoed we gehad hebben, señor, zoudt u er verbaasd over staan dat we nu al hier zijn. Tegenwind, sneeuw, ijs, noem maar op.”

„Houd maar op, 't is al goed. Ik ga even naar beneden, dan kunnen we daar rustig praten.”

Adriaan van Bergen kreeg het erg benauwd, want nu was de Spanjaard alleen maar door het dunne beschot van de soldaten gescheiden. Het minste gerucht zou de hele zaak bederven. En Dirk lag te rillen in de kooi. Stel je voor dat die vent de gordijntjes wegschoof. In zijn angst kroop hij zo diep mogelijk onder de dekens. „Moet er vanavond nog gelost worden, señor?” vroeg Adriaan zo losjesweg.

„Wel wis en drie, dacht jij soms dat we de hele nacht zonder vuur konden blijven? Je neemt maar een flink stel lossers en dan krijg je voor donker de schuit nog wel leeg!”

„Nou nou, dan moet het al heel vlug gaan,” zei de schipper, die op zo'n haast volstrekt niet gesteld was. „U hebt toch de hele vracht vannacht niet nodig?”

„Welnee, maar als je toch aan 't lossen bent!”

„Hoor eens, 't is vastenavond en mijn knechten willen ook graag vroeg klaar zijn, dan kunnen ze de stad in. Wat ik zeggen wil, is commandant Lanza Vecchia op het kasteel?”

„Welnee, die zit al een tijd in Geertruidenberg. Hij vreest dat Maurits van plan is een aanval op die stad te doen. Zijn zoon Paolo is nu commandant, maar die is er momenteel ook niet; hij heeft een vergadering in de stad.”⁹⁹

„O zo, is de commandant niet aanwezig!” herhaalde Adriaan met nadruk. Hij begreep dat de Heraugièrre aan de andere zijde van de wand stond te luisteren en geen woord wilde missen.

„Nu goed,”⁹⁹ vervolgde hij, „we zullen zorgen dat er vanavond in elk geval turf genoeg gelost wordt. De rest komt dan morgen wel!”

„Afgesproken!”⁹⁹ zei de officier. „Hoe laat is 't nu?”

„Zo ongeveer halfvier. In een uur of anderhalf kan er heel wat turf gelost worden!”⁹⁹

De Spanjaard verliet de kajuit en Dirk slaakte onder de dekens

een zucht van verlichting. De officier stapte in zijn sloep en werd weer naar het kasteel teruggeroeid, terwijl hij nog wuifde ten afscheid.

De schipper greep het roer, de duwstokken gingen in het water en langzaam gleeed het schip onder de brug door naar de wal . . . Opeens kreeg het vaarttuig een hevige schok. Jaap tuimelde op z'n neus in het gangboord en Harmen en Fokke rolden tegen de turf. „Wat gebeurt daar, Harmen?” vroeg Adriaan.

„Ik weet het niet, oom. Ik denk dat we tegen een paal zijn aangetost. Als het schip maar geen averij heeft opgelopen.”

Meteen stak Dirk zijn hoofd door het luik en fluisterde: „Schipper, de commandant roept je.”

Adriaan rende naar beneden.

„Wat is er, commandant?” vroeg Adriaan door de reet in het beschoot.

„Wat was dat voor een schok?” vroeg de Heraugière, „het schip is lek gestoten en het water gulpt naar binnen. Help ons of we verdrinken!”

„Probeer het lek te vinden en stop erin wat je grijpen kunt. Onder-tussen zal ik laten pompen!” antwoordde de schipper, terwijl hij beefde op zijn benen.

„Hoever zijn we nog van de wal?”

„Ik schat nog een goede honderd meter!”

Weg was Van Bergen.

„Pompen, Jaap, of we verdrinken!” schreeuwde hij, zodra hij zijn hoofd boven het luik had.

Jaap stond tegen de mast geleund naar de wal te turen. Hij was altijd nog bang dat daar die gevreesde Guesto zou rondlopen en dat die hem in de gaten zou krijgen.

De schreeuw van de schipper wekte hem uit zijn gedommel en hij rende naar de pomp. 't Was een houten geval, dat erg piepte en kraakte, maar dat kwam goed van pas, want nu kregen de soldaten de kans af en toe eens een beetje te hoesten, zonder dat ze bevreesd behoefden te zijn voor ontdekking.

Jaap pompte wat hij kon en al spoedig begon het water door de tap in de haven te lopen. Van Bergen vuurde hem geregeld aan, maar dat was feitelijk niet eens nodig, want zonder die aanmaning deed de jongen toch al zijn uiterste best.

En dat hij zijn best deed, was nodig ook, want in het ruim stond het water al tot halfweg de knie.

Men had daar intussen het gat gevonden en stro en kleren erin gestopt, zodat er maar weinig water meer naar binnen sijpelde. Jaap zweette als een paard, maar had het nergens over. Hij bleef onvermoeid doorgaan met pompen en zodoende werd het schip bewaard voor onmiddellijk zinken. Het was nu dicht bij de vaste wal. Harmen en Fokke wierpen een lijn uit, die door de soldaten gegrepen werd. Onder het zingen van een vrolijk soldatenliedje werd de schuit naar de wal gesleept, waar ze weldra vlak bij het wachthuis aan de wal gemeerd werd.

Onmiddellijk verdrongen zich een aantal mensen bij de uitgelegde plank: soldaten, burgers, sjouwers, zelfs kinderen. Allen boden hun hulp aan om het schip te lossen. 't Was een schrale tijd en velen hoopten met het schip lossen nog een paar duiten te verdienen. Maar Van Bergen was van al die hulp niet gediend. Stel je voor dat ze allemaal aan het turf slepen gingen. Dan zou de schuit immers in een ogenblik leeg zijn. En dat mocht volstrekt niet. Dan zou het mooie plan finaal in duigen vallen.

Met één sprong was de schipper bij de loopplank.

„Niemand aan boord! Niemand!” brulde hij.

„Maar schipper, we willen . . .” werd er geroepen.

„We willen niets! Ik ben baas op mijn schip en ik zal zelf uitkiezen welke kerels ik voor het lossen aan boord wil hebben!”

Maar nauwelijks had hij zich omgekeerd of een paar kerels probeerden toch aan boord te komen. Eer hij het wist, stonden ze achter hem en begonnen te klagen over de slechte tijd en de nood van hun gezin.

Onder gewone omstandigheden zou Van Bergen zich misschien hebben laten vermurwen, maar nu mocht dit in geen geval.

„Pak je weg,” schreeuwde Adriaan, „of ik wil je nooit meer in mijn dienst hebben! 't Wordt een mooie boel als een schipper op zijn eigen schip de baas niet meer mag zijn! Als ik jullie nodig heb, zal ik je wel roepen!”

De kerels maakten toen dat ze weg kwamen.

Ondertussen beleefden de soldaten in het ruim benauwde ogenblikken. Ze wisten dat ze nu tegen de wal lagen en dat elk gerucht uit het ruim van het schip levensgevaarlijk was. Ze waren allen verkouden en moesten hoesten. Maar het kon, het mocht niet. Luitenant Matthijs Helt was er het ergst aan toe. Hij stikte bijna en kon onmogelijk zijn hoest inhouden.

„Kapitein,” zei hij tot de Heraugière, „ik kan het niet langer uithouden. Ik móét hoesten. Maar daarmee zal ik mijn makkers in gevaar brengen. Och toe, wil me helpen. Hier is mijn dolk, maak het kort!”

„Mannen,” zei de commandant, „Helt wil zich voor jullie opofferen. Hier is zijn dolk. Wie de moed heeft een eind aan zijn leven

te maken, moet maar hier komen!”

Maar niemand kwam.

„Hoe is het nu, wie komt er nu om Helt te doden?”

Niemand kwam en eindelijk fluisterde er een namens allen:

„Commandant, we denken er niet aan om de luitenant hier in het ruim te doden. We willen met hem leven en als het niet anders kan, willen we met hem sterven, maar hem doodmaken doen we nooit!”

„Goed zo, mannen!” zei de Heraugière, „ik denk er precies zo over. Helt moet maar proberen onhoorbaar te hoesten door een paar jassen over zijn hoofd te hangen. We willen hem niet missen, dat ben ik met jullie eens!”

Ondertussen was Van Bergen van boord gegaan en was met een paar flinke kerels overeengekomen de turf te lossen. Hij zei hun dat ze het maar kalm aan moesten doen, omdat hij niet graag zou zien dat ze door haast te maken van de loopplank in het water zouden vallen. Het lossen moest niet te vlug gebeuren. Het liep al tegen de avond en zodra het donker werd, zou het werk worden gestaakt. Na een half uur hard werken kwam Harmen zijn oom waarschuwen dat er aan zijn kant maar twee lagen turf meer lagen vóór dat het plankier bereikt werd. ’t Was dus de hoogste tijd om met lossen op te houden.

De turfdragers wilden daarvan niets weten. Ze konden nog best een poos doorwerken, zeiden ze.

Maar toen Van Bergen hun een flink loon in de handen stopte en zei dat ze nu maar vastenavond moesten gaan vieren en dat ze dan de volgende morgen om acht uur weer konden beginnen, waren ze heel tevree en zetten ze dadelijk hun manden neer. Wie maar even gemist kon worden, trok naar de stad om daar het vastenavondfeest mee te vieren. Het was voor Van Bergen een pak van het hart dat het turf lossen was stopgezet. Nu was hij er zeker van dat de planken niet ontdekt zouden worden en morgen, och, daarover maakte hij zich geen zorgen. Als de aanslag gelukte, was dan toch alles anders.

Maar ’t was toch of de wachtmeester, die het bevel voerde nu Paolo in de stad was, een voorgevoel had van naderend onheil. Er kwam

tenminste een musketier met de boodschap dat er maar één man die nacht op het schip mocht blijven. Alle anderen moesten in de stad gaan slapen. Zoveel vreemd volk wenste de wachtmeester niet binnen het kasteel te hebben. 't Speelde Van Bergen prachtig in de kaart en Jaap sprong twee voet hoog, toen hij het hoorde. Vóór de anderen uit rende hij het schip af, de brug over naar de stad . . . naar moeder.

Van Bergen besloot alleen aan boord te blijven. Zijn beide neven mochten de stad ingaan, die zouden bij familie onderdak vinden en Dirk? Voor Dirk had hij een heel bijzondere boodschap. Het was nodig dat er zo gauw mogelijk iemand probeerde buiten de stad te komen om het kamp van prins Maurits te waarschuwen. Dirk, die zich niet graag in de stad vertoonde zolang zij nog niet in handen van de prins was, was er direct voor te vinden. Hij zou zo laat mogelijk het schip verlaten en dan trachten door de Teteringerpoort buiten de stad te komen. Hoe hij dat moest aanleggen, wist hij nog niet precies, maar dat zou wel voor elkaar komen. Vlak bij de poort woonde een vriend van hem en die zou hem wel willen helpen. In elk geval kon Adriaan op hem rekenen.

Het was vastenavond in Breda. De stad gonsde van de drukte en overall werd pret gemaakt. En onder in het muffe ruim van het turfschip zaten de soldaten van de Heraugière te popelen van verlangen om er nu eindelijk op los te gaan. Ze moesten echter nog even geduld hebben. Niet voor elf uur zou de aanslag plaatshebben¹. Eerst moest het feest in de stad ten einde zijn en al de soldaten die eraan hadden meegedaan, moesten doodmoe op hun brits liggen. Dan pas zou er worden toegeslagen.

¹ Sommige geschiedschrijvers spreken van middernacht, maar de meeste noemen elf uur.

9. JAAP VLIEGT ER LELIJK IN

Vóór hij het turfschip verliet, voelde Jaap nog eens secuur of hij de vijf goudstukken nog bezat. Hij had ze in een stuk papier gerold en diep in zijn broekzak weggeborgen. Ha, daar voelde hij het propje. Ja hoor, ze zaten nog veilig op hun plaats. En nu naar moeder. Wat zou zij opkijken als Jaap daar zo ineens voor haar zou staan. Jaap met de vijf goudstukken . . . de rijke Jaap.

Van deze heerlijke gedachten vervuld ging hij de stad in. Hij zorgde ervoor zoveel mogelijk in de schaduw van de huizen te blijven. Eigenlijk was deze voorzichtigheid overbodig, want per slot van rekening was er maar één Spanjaard die hem goed kende. Dat was Guesto. Het zou toch zeker wel een groot wonder zijn, wanneer hij nu uitgerekend díe vent tegen het lijf zou lopen! Maar ja, de wonderen zijn de wereld niet uit en Jaap achtte het beter wat tè voorzichtig te zijn dan niet voorzichtig genoeg.

Dus hield hij het maar op de schaduw. Hij kende de weg op zijn duimpje en koos daarom de kortste om bij moeders huis te komen. Het liefst zou hij gehold hebben. Maar dat durfde hij niet goed. 't Stond zo gek en het zou allicht argwaan hebben gewekt. Nee nee, hij moest maar kalm lopen. 't Kwam nu op vijf minuten eerder of later niet aan. Hij ging nu naar moeder . . . mèt een hoop geld. Dat was het voornaamste. Trouwens, al had hij willen draven, dan zou hij dit toch niet gekund hebben, want het was veel te druk in de straten. Dus liep Jaap maar kalm voort.

Ha, hier was het Soepslop al. De ton stond er nog. Gelukkig behoefde hij er nu niet in, want nergens was een nijdige Guesto te ontdekken. Toch huiverde hij even toen hij het slop inliep. Het was zo akelig smal en verbeeld je toch eens dat hij hier die kerel tegen-

kwam! Maar kom, dat zou zeker niet gebeuren. Vooruit, hij moest flink zijn! Snel liep Jaap, met een bevend hart, het donkere slop door en hij was dankbaar toen hij zonder ongelukken de gewone straat weer had bereikt. Nu schoot hij mooi op. Nog maar een minuut of vijf, dan zou hij bij moeders huis zijn en dan . . .

Nog eer er vijf minuten verlopen waren, had Jaap het huis bereikt. Alles was donker. Moeder zou toch nog niet naar bed zijn? Welnee, daarvoor was het nog veel te vroeg. Jaap rammelde aan de deur, hij lichtte de klink op en drukte met zijn knie – maar de deur ging niet open. Wat was dat nu? De deur zat op slot. O, maar dat kwam omdat het vastenavond was. Moeder zou natuurlijk bang zijn dat er vreemd volk haar huis kwam binnenvallen. Wacht, hij kon evengoed door het poortje achterom gaan. Moeder zou wel in de keuken zitten.

Vlug liep Jaap naar het poortje, maar ook dat zat dicht. Hoe hij ook rukte en duwde, er was geen verwikken aan. Wat moest dat nu betekenen? Misschien was moeder de stad in. Maar ze moest er in ieder geval zijn; de moeder van de schipper had toch zelf verteld dat de Spanjaarden haar vrijgelaten hadden, nadat ze voor dominee had gespeeld? Anders zou hij in zo'n geval naar Dirk Kruisemunt gelopen zijn, maar dat was nu niet mogelijk. Dirk zat nog op het turfschip. 't Beste was maar een poos te wachten. Misschien zou moeder gauw komen.

Jaap ging op de stoep zitten. Zijn vrolijkheid was al heel wat gezakt. Hij had zich van het thuiskomen zo veel voorgesteld en nu zat hij daar op die koude stoep, helemaal alleen. Hij wachtte heel lang, maar toen hij de toren acht uur hoorde slaan, had hij er genoeg van. Hij voelde dat hij door en door koud werd en begreep dat moeder niet thuis zou komen. Wáár ze was kon hij zich niet voorstellen, maar in elk geval, ze was hier niet, dat was zeker.

Wat moest hij nu beginnen? Naar het schip terug mocht hij niet, hier blijven kon hij ook niet. Jaap zat voor een moeilijk probleem, waarover hij lang moest nadenken. Eindelijk had hij een oplossing gevonden. Dat hij daar niet eerder aan had gedacht! Dicht bij de Teteringerpoort woonde Piet Overschot. Hij hield daar een taveerne.

„De Volle Maat” heette dat ding. Piet was een beste vriend van Dirk. Jaap had wel honderdmaal een boodschap voor Dirk bij Piet gedaan. Piet was niet getrouwd. Hij had een oude suffe huishoudster, die voor hem zorgde. Verder was er niets. Als hij het vroeg, zou hij zeker vannacht in de taveerne mogen slapen. Misschien wist Piet ook wel waar moeder was. Stel je voor dat ze in „De Volle Maat” was. Dat zou niet onmogelijk zijn. Want nu met vastenavond zou Piet het zeker erg druk hebben.

Met een hoopvol hart ging Jaap op stap naar de taveerne van Piet Overschot. Nu zou alles nog best terechtkomen. 't Was jammer dat moeder er nú niet was. Hij zou haar zo graag het geld gegeven hebben. Hij wist al precies wat hij zeggen zou. Eén voor één zou hij haar de goudstukken in de hand drukken en zeggen: „Daar moeder, dat is voor u en dat is ook voor u!” en dan nog drie keer zo. Hij zag moeders verbaasde gezicht al.

Maar ja, dat kon nu vanavond niet. Dat moest dan morgen maar gebeuren.

Vlug stapte Jaap door. Ha, daar was de straat al, waarin Piet Overschot woonde. Ginds in de verte rees de machtige steenklomp van de Teteringerpoort op in de duisternis van de avond. Nu zag hij de taveerne ook. Het uithangbord slingerde heen en weer boven de deur en daaronder hing een lantaarn. Het licht ervan bescheen de deur. Toen Jaap dicht bij de taveerne was, bleef hij staan. Wat zou hij doen? Zo maar door de deur gaan en de gelagkamer instappen?

Maar was dat niet een beetje gevaarlijk? Stel je toch eens even voor dat Guesto daar zat. Dat kon heel goed, want het was vastenavond. Nee nee, 't was maar veiliger als hij de deur voorbijliep én achterom ging. Hij zou dan wel aan de huishoudster vragen of ze Piet even wilde roepen.

Toen hij dat zo overlegd had, liep hij verder. Juist toen hij onder het licht van de lantaarn doorliep, ging de deur van de herberg open . . . en Guesto stapte naar buiten. Jaap wilde nog vlug wegschieten, maar het was al te laat. De Spanjaard had hem gezien en . . . herkend. In twee stappen was hij bij hem. Ruw pakte hij Jaap in de kraag. „Hier, jou lelijke maldito!” schreeuwde Guesto,

„heb ik jou daar eindelijk? Nou zal ik je leren om mijn makker op zijn neus te laten vallen!”

Hij gooide er een stroom van Spaanse woorden uit, waarvan Jaap de helft niet begreep. Maar zóveel snapte hij toch wel, dat het er niet best voor stond met hem. 'n Ogenblik meende hij nog een middel te hebben gevonden om te ontsnappen. Hij zette een keel op als een mager varken, in de hoop dat Piet Overschot het zou horen. Maar dat gebeurde niet. Er werd zó veel geschreeuwd op vastenavond en Piet had het zó geweldig druk, dat hij er niets van merkte. Het leverde Jaap alleen een fikse klap om zijn oren op. Daarna werd hij nóg steviger in zijn kraag gepakt en door Guesto voor zich uitgeduwd.

Waar zou die kerel met hem naar toe gaan? Wat zou hij met hem van plan zijn? Zou hij hem doodmaken? O, maar dat zou vreselijk zijn. Net nu hij weer bij moeder terugkomt. En nu had hij moeder nog niet eens het geld kunnen geven. Als die lelijkerd het maar niet vond. Dat zou verschrikkelijk zijn.

Dit waren zo de gedachten die door Jaaps hoofd dwarrelden, terwijl de Spanjaard hem met een stevige hand voor zich uit duwde. Ze liepen straat in straat uit tot ze eindelijk bij de Grote Kerk kwamen. Vlak daarbij stond de kosterswoning en Guesto trommelde met zijn sabel op de deur.

Het duurde even voor de koster de deur opende. De man lag blijkbaar al op bed, want hij had z'n slaapmuts op het hoofd. Hij schrok niet weinig, toen hij daar een Spaans soldaat voor zich zag staan. „Wat wilt u, señor?” vroeg hij.

„De sleutel van de toren!” bromde Guesto.

De koster nam de sleutel van een spijker naast de deur en gaf hem aan de Spanjaard.

„Heb je een gevangene, señor?” informeerde de koster. Maar Guesto gaf geen antwoord. Hij liep op de deur van de toren toe en stak de sleutel in het slot.

„O koster,” fluisterde Jaap, „ik ben onschuldig. Help me toch alsjeblieft. Ik heet Jaap Moret. Dieuwertje Jansdr. is mijn moeder.”

„Mond houden!” snauwde Guesto, die moeite had om de sleutel om te draaien. Het wilde niet lukken en nu commandeerde hij de

koster het te doen. Een ogenblik later was de deur open. „Als ik kan zal ik je helpen, Jaap,” mompelde de koster.

Guesto duwde Jaap het hok binnen en trok de deur meteen weer dicht. Hij draaide de sleutel om en de koster stak zijn hand reeds uit om hem weer in ontvangst te nemen, maar Guesto begon te lachen.

„Dacht je dat?” zei hij, „nee vrind, zo gek is Guesto niet. Jij zou die Geus natuurlijk dadelijk weer vrijlaten. Maar dat gebeurt niet. Ik houd de sleutel!” en hij liet het ding in zijn broekzak glijden. „Maar moet ik de jongen dan morgen geen brood geven, señor?” informeerde de koster.

„Nee, dat doe ik zelf of wacht eens, misschien heb ik geen tijd. Heb je brood in huis?”

„Ja zeker, señor. 't Is zaterdagavond, dan heeft mijn vrouw wat meer in huis, omdat het morgen zondag is.”

„Houd je praatjes maar voor je. Gauw een brood en een kruik water.”

De koster rept zich naar binnen. Al gauw kwam hij terug met een brood, een kruik water en een brandende kaars. Dat was zijn nachtlucht en hij had het meegebracht om de arme jongen een plaats te kunnen aanwijzen, waar hij liggen kon.

Zijn vrouw kwam hem in haar nachtpon nog achterna met een deken. „Hier Joris,” zei ze, „de arme jongen zou anders bevriezen van de kou. Och Here, wat beleven we toch een vreselijke tijd.” Guesto had de deur inmiddels geopend. Jaap stond nog op dezelfde plaats, waar de kerel hem heen geduwd had. Hij durfde niet lopen, omdat het zo aardedonker was. Bij het licht van de kaars wees Joris hem zijn slaappleats, zette de kruik erbij met het brood en gaf Jaap de deken. „Welterusten, beste jongen,” zei hij, „ik zal voor je bidden en je helpen als ik kan!”

Guesto bromde nog wat van „maldito”.

Toen sloot hij de deur van de toren en stak de sleutel bij zich. Joris ging verslagen zijn huis binnen en Jaap, och, arme Jaap, hij schreide als een kind en al schreiend viel hij eindelijk in slaap.

10. DE TURF WORDT LEVEND

In het kasteel was de rust teruggekeerd; de nacht was aangebroken en alleen de regelmatige voetstap van de schildwacht werd gehoord. En op het schip was het eveneens stil.

Opeens trof een rumoer van stemmen het oor van Adriaan. Hij zat in zijn kajuit te wachten op het uur waarop de strijd kon beginnen. Maar nu ineens kreeg men daar in het ruim ruzie. En zoals dat gaat bij ruzie, begonnen de soldaten hoe langer hoe luider te spreken. 't Hielp niet of de Heraugière al vermaande stil te zijn. 't Ging nu immers om het laatste uur! Moesten ze nu nog de hele onderneming in duigen laten vallen? Maar zijn vermaan hielp niet. De mannen waren over hun toeren heen, dat was het. Maar toen sprong Adriaan op en rende naar het dek. Een ogenblik later was hij aan het pompen, dat het kraakte. Het hele schip schudde ervan.

Nauwelijks was hij daarmee bezig of daar kwam de dichtstbijzijnde wacht reeds aangetippeld. Hij informeerde wat er gaande was. „Och,” antwoordde Van Bergen, „de schuit is een beetje lek gestoten en nu loopt er water naar binnen. Onderin zit de beste turf, die voor de haard van de gouverneur is bestemd en het zou toch jammer zijn als die nat werd!”

Ja, daar kon het soldaatje niets tegenin brengen. Maar helemaal gerust was hij toch nog niet. „Ik meende stemmen te horen, hoe kan dat nu?”

Adriaan kreeg het wel wat benauwd, maar toch had hij direct zijn antwoord klaar.

„Och ja,” zei hij lachend, „dat is een eigenaardigheid van mij. Als ik alleen ben, loop ik altijd hardop te praten. Ik zeg dan tegen mezelf wat ik ga doen. Dat zul je gehoord hebben!”

Gelukkig nam de wacht genoegen met die verklaring. Hij ging tenminste weer naar zijn plaats.

Intussen liep het tegen elf uur. De maan kwam op. Adriaan ging de kajuit binnen en kreeg daar het bevel dat hij nu moest pompen alsof zijn leven ervan afhing, omdat de turf levend begon te worden! Eén voor één klauterden de soldaten tegen het gammele laddertje op. Jaap was er nu niet met zijn lantaarn, maar dat behoefde ook niet, want de maan gaf voldoende licht.

„Op Gods genade syn sy uyt het schip gesprongen,” vertelt de vrome geschiedschrijver.

Weldra stonden allen op de wal. Bevelen werden er niet gegeven; ieder wist zijn taak en z'n plaats. 't Bleef verwonderlijk stil. Blijkbaar waren de wachten in slaap gevallen. Maar nee, dat was toch niet het geval. Daar klonken reeds schoten. „Onraad! Verraad!” hoorden ze in het wachthuis roepen. „Te wapen! Te wapen!”

Maar de Spanjaarden waren te laat. De kleine groepen hadden zich al verspreid. Lambert en Fervet namen het noordwestelijk bastion voor hun rekening en daarna zouden ze op de haven afgaan. Reeds vielen de eerste doden.

De Heraugière zelf ging een andere kant uit. Hij stuitte al spoedig op een wacht.

„Qui va là?” riep de man en de commandant antwoordde: „Buano amigos¹.” Maar tegelijk greep hij hem bij de keel en zei: „Als je leven je lief is, houd je je bedaard, verstaan?”

„Ja,” fluisterde de wacht.

„Vlug je wapenen afleggen!” commandeerde de Heraugière en toen dit gebeurd was, vroeg hij: „Hoe sterk is de bezetting?”

„Tweehonderd twintig!”

„Dat lieg je, kerel!”

„Och, ik vergis me, 't zijn er honderd twintig!”

„Bind die kerel en steek hem een prop in de mond!” beval de commandant.

Verder gingen de helden.

Maar toen kwam ook de vijand in het geweer. De Spanjaarden vielen aan en het ging „erop of eronder”.

¹ Goede vrienden.

De Heraugière kreeg een steekwond in de arm, maar de vaandrig, die hem dit lapte, moest het met de dood bekopen. De wachthuizen werden bereikt en de daarin vertoevende soldaten onschadelijk gemaakt.

Maar ondertussen was de jonge commandant Paolo Lanza Vecchia ook gewaarschuwd en met zesendertig man deed hij een „brave en furieuselijke uitval” vanuit de toren. Er ontstond een hevig gevecht, want Lambert en Fervet waren daar en wisten hun plicht te doen.

Paolo werd gewond en zakte ineen, maar ook Fervet werd gekwetst door een kogel. Dat was het gevolg van het hevig musketvuur dat

de vijand geopend had. Toch begonnen de Spanjaarden te wijken. Helaas werd het hevig schieten ook in de stad gehoord. Daar werd groot alarm geblazen en al spoedig trokken de troepen op naar het kasteel. Nu zou het heet worden rondom de levende turf. De toegangspoort werd door de soldaten uit de stad in brand gestoken, maar de Heraugière stond daar met zijn mannen klaar om hen te ontvangen. Heel veel tegenstand ondervond hij niet van de hulp-troepen. Reeds na het eerste alarm ging een kornet paardenvolk op de vlucht en de markgraaf van Gualto volgde hen heel gauw met zijn mannen de donkere nacht in.

Toen de hulp uit de stad faalde, begreep Paolo Lanza Vecchia dat alle verdere tegenstand niets baten zou. Hij had al heel veel doden te betreuren en daarom vroeg hij of de Heraugière onderhandelen wilde.

Daar was deze direct voor te vinden. Paolo bedong voor zijn mannen vrije aftocht. Door de Heraugière en zijn mannen werd een grote som gelds en een flink aantal ruiterrokken met zilveren oplegsels buitgemaakt.

Tot zover was alles goed gegaan. De levende turf had maar één man verloren en dat was niet eens in de strijd. Achteraf bleek namelijk dat Gerrit Nieuwenhuysse, bij het overhaast aan wal gaan van de soldaten, tussen de wal en het schip was gevallen. Niemand had het ongeluk bemerkt en zo was hij jammerlijk verdronken.

Ondertussen was het twee uur geworden.

Als Dirk Kruisemunt zijn plicht had gedaan, zou de rest ook wel in orde komen. Dan moesten de troepen van prins Maurits nu voor de poorten van Breda staan.

11. DE BARBIER DEED ZIJN PLICHT

Het was ongeveer elf uur toen Piet Overschot die zaterdagavond zijn taveerne „De Volle Maat” ging sluiten. 't Was welletjes geweest. Hij had beste zaken gemaakt en nu was hij doodmoe.

Daar werd hevig op de deur gebonsd en Piet keek even door het luikje. Zeker nog een halfdronken soldaat.

„Je bent te laat, vrind,” zei Piet, „ik sluit mijn zaak. Je weet dat ik na elf uur niemand meer in de gelagkamer mag toelaten!”

„Maar mij wel, Piet!” klonk het hees. „Doe vlug open, ik ben Dirk Kruisemunt, vlug kerel!”

Als de wind werden de grendels van de deur geschoven en Dirk stootte naar binnen.

„Kerel, waar kom jij vandaan? Wat is er aan de hand?” vroeg Piet verbaasd.

„Dat zal ik je dadelijk zeggen, sluit eerst de deur!”

Toen dit gebeurd was, vertelde Dirk wat er op het punt stond te gebeuren.

„Op dit ogenblik gaan de soldaten uit het turfschip aan wal om het kasteel te veroveren,” zei hij. „Je begrijpt dat prins Maurits nu onmiddellijk gewaarschuwd moet worden. De mannen van de Heraugière kunnen het kasteel wel nemen, maar tegen de hele bezetting van Breda zijn ze niet opgewassen. Daar moeten de troepen van de prins aan te pas komen. Ze liggen in een kamp niet ver van de stad en ik heb opdracht hen te gaan waarschuwen.”

„Dat zal niet meevallen, makker,” zei Piet. „Hoe wou jij de poort uit komen?”

„Daarvoor kom ik nu net naar jou. Jij moet me daarbij helpen. Kun je dat?”

Ze waren naar de keuken gelopen, waar de huishoudster zat te knikkebollen. Door het onverwachte bezoek was het goede mens opeens klaar wakker.

„Wat is er aan de hand, Piet, wat wil die man?”

Piet vertelde het haar en deelde natuurlijk de moeilijkheid mee waarvoor ze nu zaten.

„Hoe krijgen we Dirk de poort uit?” vroeg hij.

„Je hebt toch wel een paard voor me, Piet?” vroeg Dirk.

„Paarden genoeg, mijn stal staat vol met paarden van de Spanjaarden. Ik moet die dieren verzorgen. Maar hoe wou jij, nog wel op een paard, de poort door komen? Ze zullen je eenvoudig niet doorlaten. Je begrijpt toch wel dat het heel verdacht is als jij 's nachts te paard de stad uit wilt?”

Ja, dat begreep Dirk heel goed.

Maar toen kreeg de huishoudster een helder ogenblik. „Zeg Piet,” zei ze, „jij hebt nog een hoed en een mantel van die lansier die zo dik bij je in de schuld staat. Die kerel heeft de spullen hier, bij wijze van afbetaling, achtergelaten.”

„Daar zeg je zo wat, mens. Als ze Dirk passen, zou hij voor een Spaanse lansier kunnen doorgaan. Viermaal daags rijdt zo'n kerel de stad uit om berichten over te brengen naar de oude Lanza Vecchia, die in Geertruidenberg is.”

„Maar dan zijn we helemaal klaar, Piet,” zei Dirk monter. „Ik versta genoeg Spaans om voor een boodschapper te kunnen doorgaan. Vooruit, waar zijn de spullen?”

Het duurde niet lang of Dirk Kruisemunt was in een Spaanse lansier omgetoverd. In de stal werd een vlug paard uitgezocht en toen kon het avontuur beginnen.

Dirk wou er direct op af. Maar zo gauw ging dat niet. Piet had nogal wat bezwaren.

„Het plan mag niet mislukken, Dirk,” zei hij. „Denk erom dat er te veel van afhangt. In de eerste plaats jouw leven. Je bent een kind des doods als de wacht merkt dat je geen Spanjaard bent. Het lijkt me daarom beter dat ik eerst naar de poort loop en een praat-

je maak. Zodoende kan ik de aandacht afleiden. Ze kennen me daar, want je begrijpt dat ze nogal eens in „De Volle Maat” binnenwippen. Je kunt toch Spaans spreken?”

„Altijd wel een mond vol. Zo heel veel heb ik niet te zeggen. Alleen maar dat ik adjudant ben van Lanza Vecchia en naar Geertruidenberg moet.”

„Meer niet, noem je eigen voor mijn part Ulloa!” zei Piet. „We treffen het, want het sneeuwt. Zo scherp letten ze nu niet op.”

Een ogenblik later was Piet de deur al uit.

Bij de ingang van het wachthuis stond de schildwacht.

„Geen best weer vanavond,” zei Piet, nadat hij gegroet had. „Ik lag liever onder de dekens dan hier in de sneeuw te staan.”

„Ik ook,” stemde de Spanjaard toe, „maar wat doe je eraan? Je bent nu eenmaal soldaat.”

„Wanneer is je wacht afgelopen?”

„Om één uur vannacht!”

„Jongen, dat is nog bijna twee uur in de kou staan. En waarvoor eigenlijk? Er zal nu wel niemand meer door de poort moeten.”

„Toch wel, ik verwacht nog een ordonnans van de gouverneur. Ik heb er nog maar één gehad vandaag. Gewoonlijk gaan er wel vier per dag naar Geertruidenberg.”

„Jongen jongen, je zult met dit weer nog naar Geertruidenberg moeten! Dan kun je nog beter op wacht staan. Pas op, daar zul je hem al hebben. Ik hoor tenminste paardegetrappel.”

„Dat is in de regel zo,” bromde de Spanjaard. „Spreek je over een engel, dan ruisen zijn vleugels. Warempel, je hebt gelijk, 't is nog een ruiter.”

„Waarschuw dan maar gauw de poortwachter, dan behoeft die arme vent niet zo lang te wachten.”

De musketier riep de wachter en deze snelde naar de poort. Maar de poort was nog niet open of Dirk verscheen al, zijn hoed diep over de ogen getrokken en de kraag van zijn mantel hoog op.

„Moet je nog naar Geertruidenberg, caballero?” vroeg Piet, nog vóór de wacht iets vragen kon.

„Bij San Jago, ja, met dit hondeweer moet ik deze reis nog maken.”

„Ordonnans van de gouverneur?” informeerde de schildwacht nu.

„Om je te dienen, 'n lekker reisje, niet?”

„Nou! Ik wens je goede reis caballero, Guasto, Giuseppe of weet ik hoe je heet,” bromde de musketier.

„Ik denk dat het Ulloa is,” meende Piet, „maar heel zeker weet ik het niet.”

„'t Doet er ook niet toe! Ja, je kunt sluiten, poortwachter!” schreeuwde de Spanjaard, terwijl Dirk onder de Teteringerpoort doorreed.

Piet maakte nog een praatje en slofte toen weer naar zijn taveerne terug.

Maar door de sneeuwjacht reed Dirk Kruisemunt naar het kamp van de prins. Daar werd hij met gejuich begroet en direct begon de opmars naar Breda.

Om twee uur in de nacht stonden ze voor de poorten van de stad, die door de mannen van de Heraugière geopend werden. In triomf reden de troepen van prins Maurits de stad binnen . . . Dirk Kruisemunt had zijn plicht gedaan!

12. „JAAP! JAAP! WAT EEN GELUKKIGE DAG!”

Ze hadden elkaar gevonden in een taveerne op de markt, waar ze een kroes bier dronken en met elkaar praatten over het heuglijke feit dat de aanslag was gelukt en dat prins Maurits nu Breda in bezit had genomen.

Het waren Harmen en Fokke van Bergen, Dirk Kruisemunt, Matthijs Helt en nog enkele soldaten, die in het turfschip waren meegekomen. Het was zondagmorgen acht uur en in heel Breda luiden de klokken ter ere van de roemrijke zegepraal. Daarover zaten die mannen te praten. Helt vertelde hoe verschrikkelijk benauwd hij het had gehad in dat ellendige turfschip. Hij had gedacht te zullen stikken van de hoest en het was gelukkig geweest dat die kwajongen, die Jaap Moret, zo'n heidens lawaai ging maken met de pomp. Zodoende had Matthijs nu en dan eens lekker kunnen hoesten.

„Waar zou die Jaap uithangen?” vroeg Fokke nu. „Ik heb hem niet meer gezien, sinds hij gisteravond de stad inging.”

„Hij zal wel bij zijn moeder zitten,” meende Dirk, „hij wou haar zo gauw mogelijk gelukkig maken met zijn vijf goudstukken. Maar, zeg lui, nu eens wat anders: alle klokken luiden, maar de toren van de Grote Kerk hier op de markt zwijgt. Vinden jullie dat niet gek?”

„De koster zal wel slapen!” zei Harmen.

„Maar dat komt vandaag toch zeker niet te pas?” meende Dirk. „Vooruit, drinken jullie je kroes eens leeg, dan zullen we die vent eens uit zijn bed gaan porren. De prinsenvlag had al lang op de toren moeten staan!”

Dat waren z'n makkers goed met hem eens en al spoedig stapten ze op om Joris wakker te schudden.

Maar slapen bleek de koster niet te doen. Op hun kloppen deed hij onmiddellijk de deur open en toen vroeg Dirk: „Zeg Joris, wat is dat voor een werk om de klok niet te luiden en de vlag uit te steken! Ben jij soms stiekem Spaansgezind?”

„Spaansgezind, dat kun je net denken!” lachte Joris, „maar de zaak is dat ik niet in de toren kan komen. Ik heb de sleutel niet.”

„Wel, nu nog mooier, een koster die de sleutel kwijt is! Spreek op: hoe komt dat? Pas op dat je ons niet voor 't lapje houdt, hoor!” zei Dirk.

„Vannacht is er een Spanjaard gekomen, ik ken hem wel, 't is Guesto . . .”

„Ja, die ken ik ook!” viel Dirk hem in de rede.

„Nu goed, die Guesto kwam en eiste de sleutel. Ik zou net in bed stappen; mijn vrouw lag er al in.”

„En geef jij die sleutel dan maar ook?” vroeg Fokke.

„Ja, wat moest ik! Die kerel was gewapend en hij had een gevangene, die hij in de toren wilde opsluiten. Toen hij dat gedaan had, heeft hij de sleutel meegenomen!”

„Nou, jij bent me de koster wel, hoor,” spotte Dirk. „Wie laat zich nu zo maar de sleutel afnemen? En wie was die gevangene, of weet je dat niet?”

„Och, 't was zielig om te zien, heren. 't Was nog maar een jongen. Hij heeft me nog gezegd hoe hij heette ook. Wacht eens . . . Kee!” riep hij naar achter, naar zijn vrouw. „Hoe heet dat ventje ook weer?”

„Juist ja, daar heb je het; 't was Jaap . . . Jaap Moret. Zijn moeder heet Dieuwertje Jansdr. Dat heeft hij me nog gauw in het oor gefluisterd, toen hij me vroeg of ik hem wilde helpen. Maar dat kon ik immers niet? Ik heb hem nog een brood en een kruik water gegeven en mijn vrouw kwam vlug met een deken aandragen, want het is in dat torenhok veel te koud.”

„Jaap Moret?” vroeg Dirk. „Zeg Joris, heb je dat wel goed? En zit die jongen daar nu nog?”

„Ja zeker, dat heb je goed. Mijn vrouw zegt het en ze heeft gelijk.

't Is net als ze zegt: Jaap Moret heet hij. En of hij er nog zit? Dat zou ik wel denken. Ik heb immers geen sleutel. Of de Spanjaard moet hem er vannacht uitgehaald hebben."

„Dat zou wat moois zijn, dan waren we hem nog kwijt ook! Vooruit mannen, we moeten dadelijk op onderzoek uit."

„Maar je kunt niet in de toren komen, heren, de sleutel is er immers niet?" protesteerde Joris.

„We vinden wel een sleutel. Toe Fokke, daarginds woont een smid, haal jij daar eens gauw een paar koevoeten," zei Dirk.

Fokke was vlug terug met twee stevige ijzeren koevoeten en toen ging het gezelschap naar de toren. Joris slofte achter hen aan. „Om de deken te halen," zoals hij tegen hen zei.

't Kostte heel wat kracht om de zware deur open te breken, maar eindelijk bezweek ze toch. De vrienden drongen naar binnen en gelukkig, daar zat Jaap nog op z'n brits. Hij knipperde met z'n ogen tegen het felle daglicht dat naar binnen viel en wist eerst niet hoe hij het had. Maar toen hij de bekende gezichten van Dirk, Fokke en Harmen zag, begreep hij gauw hoe laat het was.

„Mag ik eruit?" vroeg hij stralend.

„Dat is nogal wiedes. Breda is van prins Maurits, Jaap en je maakt nog een dikke kans dat de prins je spreken wil vandaag. Je weet wel, vanwege je musketschot. Maar zeg, waarom ben je niet regelrecht naar je moeder gelopen?"

„Dat heb ik gedaan, maar moeder was er niet. Het huisje zat op slot en alles was donker. Toen ben ik naar Piet Overschot gegaan en net toen ik daar was, kwam die lelijke Guesto de deur uit. Nou, toen was ik het haasje, dat begrijpen jullie."

„De rest vertel je vanmiddag maar eens, Jaap," zei Dirk. „We gaan nu eerst eens kijken of je moeder thuis is!"

Met zijn allen liepen ze de stad door naar het huisje van Dieuwertje Jansdr. Jaap straalde. Hij had benauwde uren doorgemaakt in de toren en elk ogenblik gevreesd dat Guesto zou binnenkomen. Maar gelukkig, dat was nu allemaal voorbij. De aanslag was gelukt en Breda was van de prins. Nu naar moeder om haar de goudstukken te geven, die nog veilig in zijn broekzak zaten.

Maar moeder was er nòg niet. De voordeur en het poortje waren

secur gesloten en op het luide geklop deed niemand open.

„Dat is gek,” zei Dirk. „Jullie grootmoeder heeft toch verteld dat ze haar weer vrijgelaten hadden nadat ze mij heeft helpen ont-snappen, is 't niet, Fokke?”

„Beslist, ik heb het haar zelf horen vertellen en ze heeft vrouw Moret gesproken ook, meen ik.”

„Wat kan er dan met haar gebeurd zijn?”

„Ja, wie zal dat zeggen?” meende Dirk. „Ik zal eens even bij de bureu informeren.”

Al spoedig had hij een buurvrouw gevonden die hem kon inlichten. 't Was Lijsje Klaasdr. Dirk kende haar best, want ze woonde slechts een paar huizen voorbij het zijne.

„Zo buur,” zei Lijsje heel familiair, „ben je ook weer in Breda? Och, dat kan weer, hè, nu de prins er baas is. Maar wat heb je op je lever, zeg op!”

„Weet jij ook waar Dieuwertje gebleven is?”

„Of ik dat weet! Gunst man, dat zou ik denken. Ik was er zelf bij toen ze haar weghaalden. Och heden, daar heb je Jaap ook. Hoe maak jij het, Jaapje?”

„Mens, schiet op en vertel eerst waar vrouw Moret zit,” drong Dirk aan.

„Nou, zoals ik al zei: eerst hebben ze haar vrijgelaten, maar daar zijn ze later weer van teruggekomen. Ze dachten zeker . . .”

„Wat ze dachten kan me niet schelen. Zeg nou maar direct waar ze haar naar toe hebben gebracht.”

„Wat ben je driftig, buurman,” zei Lijsje. „Je laat een mens niet eens zijn verhaal vertellen zoals het behoort. Als daar maar niet wat achter zit. Maar goed dan, een paar dagen later zijn er enkele Spanjaarden gekomen en die hebben haar, namens de gouverneur, uit haar huisje gehaald en naar het St. Ursula-klooster gebracht. Voor zover ik weet, zit ze daar nog. Ze waren zeker bang dat ze . . .”

„Bedankt hoor!” riep Dirk nog en toen stormden de mannen weg, een verbaasde Lijsje achterlatend.

Het klooster was spoedig bereikt en toen een portierster op het kloppen de deur had geopend, riep zij de abdis.

„Wat wilt u, mannen?” vroeg zij streng. „Komt u de rust en de vrede

van een nonnenklooster verstoren?"

„Daar denken we niet aan,” zei Dirk. „We komen alleen maar halen wat u niet toebehoort, dat is alles.”

„Zo zo, dus u komt roven? Moet de beeldenstorm soms herhaald worden?"

„Wat mij betreft niet. Ik heb de beeldenstorm altijd een fout gevonden, maar de zaak is dat u hier mijn buurvrouw gevangen houdt. Dieuwertje Jansdr.! Wij komen haar terughalen, begrijpt u dat?"

„Ik mag ze u niet meegeven,” zei de abdis, „want Zijne Excellentie Lanza Vecchia heeft haar mij in bewaring gegeven!"

„U bent toch wel goed wakker?" spotte Dirk. „U weet toch zeker wel dat die meneer Lanza hier geen fluit meer te vertellen heeft? In Breda is nu prins Maurits baas. U hoeft zich niet bang te maken, want prins Maurits is koning Philips niet, hoor. Hij zal jullie in 't minst geen kwaad doen. Maar recht is recht, die vrouw moet hier vandaan!"

„Ik mag ze niet laten gaan!" hield de abdis vol.

„Ga op zij of ik loop u omver!" zei Dirk ruw, en meteen schoof hij langs de abdis heen naar binnen. De anderen volgden hem.

„En zeg nu maar eens gauw waar Dieuwertje zit!" zei Dirk, toen ze binnen waren.

„Dat doe ik niet!" klonk het beslist.

„Nou Dirk, dan zijn we uitgepraat!" kwam Matthijs Helt ertussen.

„Dan zit er niets anders op dan dat we de hele zaak in de fik steken!"

De abdis werd krijtwit.

„Dat zul je toch zeker niet doen, onverlaat?" vroeg ze bitter.

„Dat doen we heel secuur," antwoordde Helt, „en nou subiet de sleutels, anders gaat de rooie haan kraaien!"

Toen kwamen de sleutels en werd het nummer van de cel genoemd. Vijf minuten later lag Jaap in de armen van zijn moeder.

„Jaap, Jaap," snikte Dieuwertje, „wat een gelukkige dag. O, ik weet het al, ik heb de klokken horen luiden."

„Ja moeder en ik heb nog vijf goudstukken verdiend, kijk, hier zijn ze!" Hij diepte ze op uit zijn zak en liet ze zijn moeder zien. „En nu behoef je niet meer zo hard te werken. We kunnen nu heel lang

met dit geld doen enne . . .”

„Bewaar de rest van je verhaal nu maar voor straks, Jaap,” zei Dirk.

„We moeten hier zo gauw mogelijk vandaan, anders krijgen al de dames het op de zenuwen.”

In het huisje van Dieuwertje kwamen de verhalen los. De anderen waren weggegaan, maar Dirk was gebleven. Hij had zijn buurvrouw nog steeds niet bedankt voor haar dappere daad, waardoor ze zijn leven had gered. De goudstukken van Jaap lagen op de tafel en Dirk legde er de zijne naast.

„Ziezo, Dieuwertje,” zei hij, „nu heb je er tien en als je daaraan nog niet genoeg hebt, kun je mij er nog bij krijgen!”

Dieuwertje Jansdr. kreeg een kleur.

„Hoe bedoel je dat, Dirk?” vroeg ze zacht.

„Wel, precies zoals ik het zeg: je kunt mij erbij krijgen. Ik wil met je trouwen en de kost voor jou en Jaap verdienen. Dan behoef jij niet meer uit wassen en werken te gaan. Nu, wat zeg je?”

„Mag ik erover denken, Dirk?”

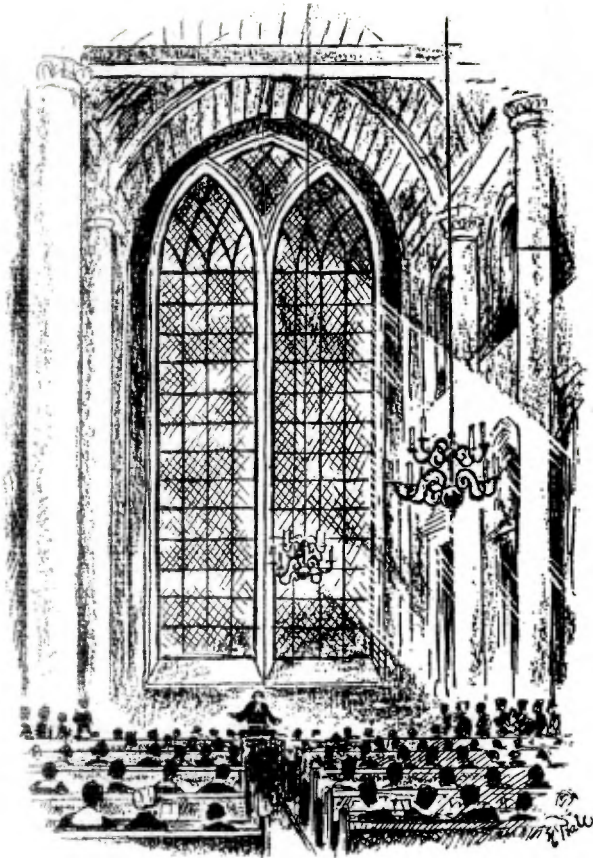
„Zeker, ik begrijp best dat je niet zo ineens besluiten kunt.”

Die avond gingen ze met z'n drieën naar de kerk, want er werd een dankstond gehouden voor de behaalde overwinning. Jaap zong luidkeels mee, toen de dominee Psalm 118 vs. 8 liet zingen¹:

De sterke rechterhand des Heren,
Is zeer verhoogd tot dezen tijd.
En behoud 't veld met kracht en eren,
Zulks zingt dat volk zijnde verblijd.
Maakt u van hier al mijn vijanden,
Ik zal niet sterven, noch vergaan,
Maar leven en in alle landen
Van Gods weldaden doen vermaan.

Er volgden nu vrolijke dagen. De Heraugière, die de aanslag had geleid, werd benoemd tot gouverneur van Breda. Adriaan van

¹ Berijming van Petrus Dathenus.

Bergen, de turfschipper, kreeg een huis in Breda en werd benoemd tot boomsluiters¹ van de stad Breda. Hij ging er met zijn oude moeder wonen, terwijl z'n beide neven de turfhandel voortzetten. Jaap en Dirk werden beiden aan prins Maurits voorgesteld. De prins drukte hen de hand en gaf hun ieder honderd gulden als beloning.

„Daar kunnen we vrolijk bruiloft van vieren, Jaap,” zei Dirk toen ze naar huis gingen. „Tenminste, als je moeder wil,” liet hij er gauw op volgen.

¹ De man die 's avonds met een drijvende boom de haven moet afsluiten.

En moeder Dieuwertje wilde. Ze was dankbaar dat ze nu een gemakkelijker leven zou krijgen en dat Jaap in Dirk een vader kreeg. Dat had de jongen hard nodig.

't Werd een vrolijke bruiloft, toen de barbier Dirk Kruisemunt trouwde met Dieuwertje Jansdr. Adriaan met zijn oude moeder en Fokke en Harmen waren ook van de partij en koster Joris kreeg van Dieuwertje een dikke fooi, omdat hij zo goed voor haar jongen had gezorgd. Het feest werd gevierd in „De Volle Maat”, de taverne van Piet Overschot, die daar heel vereerd mee was.

HOUD

1. Jaap bemoeit zich met een ruzie die hem niet aangaat	7
2. De vluchteling	15
3. De „dominee”	23
4. Een goede kennis	31
5. Vals alarm	39
6. Jaap Moret is een slaapmuts	43
7. Jaap en Dirk zijn een paar dappere klanten	52
8. „Pompen Jaap of we verdrinken!”	62
9. Jaap vliegt er lelijk in	70
10. De turf wordt levend	75
11. De barbier deed zijn plicht	79
12. „Jaap, Jaap! Wat een gelukkige dag!”	84

P. de Zeeuw J. Gzn.

HET TURFSCHIP VAN BREDA

In geuren en kleuren geeft de auteur hier het historische verhaal uit de tachtigjarige oorlog, hoe Breda in 1590 door een list op de Spanjaarden wordt veroverd. Jaap Moret, de zoon van een weduwe, speelt er een gevaarlijke rol in. Wie de schrijfrant van De Zeeuw kent, weet dat hij een gegeven uit het verleden zó weet in te kleden, dat de jongens van nu zich verwant voelen aan de bengels van toen.

Uitgeverij G. F. Callenbach bv – Nijkerk

ISBN 90 266 4315 2

J. 9-11